

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Role USA v boji proti globálnímu terorismu – příklad Afghánistánu

Lukáš Cvoreň

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní vztahy
Studijní obor Mezinárodní vztahy – bezpečnostní studia

Diplomová práce
Role USA v boji proti globálnímu terorismu – příklad Afghánistánu
Lukáš Cvoreň

Vedoucí práce:

Mgr. Hana N. Hlaváčková, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, pouze za použití uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Lukáš Cvoreň

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Haně N. Hlaváčkové, PhD. za pomoc a cenné rady při vedení této práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Konceptualizace teorie rolí.....	10
2 Tvorba zahraniční politiky USA	17
3 USA v boji proti globálnímu terorismu	26
4 USA v boji proti terorismu – příklad Afghánistánu.....	33
4. 1 Role USA během administrativy G. W. Bushe.....	36
4. 2 Role USA během administrativy B. Obamy	42
4. 3 Role USA během administrativy D. Trumpa.....	49
Závěr	53
Seznam použité literatury	58
Resumé.....	70

Úvod

Ústředním tématem této diplomové práce je role Spojených států amerických v boji proti globálnímu terorismu, a to na příkladu Afghánistánu. Již na počátku 21. století se mezinárodní systém setkal s problematikou této nové hrozby, která měla značný dopad na dosavadní pojetí národní bezpečnosti jednotlivých států v mezinárodním systému, ale i globální bezpečnosti na poli mezinárodního systému jako takového. Důležitý historický milník v tomto případě představují zejména teroristické útoky z 11. září 2001, které tak do jisté míry ovlivnily stávající bezpečnostní koncepty států vůči tomuto fenoménu a odstartovaly mimo jiné strategii tzv. „války proti terorismu“ amerického prezidenta George W. Bushe a koalice dalších států, které se k němu připojily. Zmíněný koncept nabyl na účinnosti ještě téhož roku vojenskou intervencí v Afghánistánu, která přetrvává dodnes. Tato intervence nesla do roku 2014 název Operace trvalá svoboda a jejím cílem bylo svržení režimu Talibanu, odstranění teroristických buněk a táborů, zničení organizace Al-Káida s jejím vůdcem Usámou bin Ládinem a nastolení demokraticky zvolené vlády na afghánském území. Spojené státy se tak svým asertivním přístupem na počátku milénia postavily do role vůdčího aktéra v boji proti této nové globální hrozbě, která již v prvních dvou dekadách 21. století přinesla ztrátu tisíců lidských životů mezi civilisty.

Právě počet ztrát na životech spolu s bezpečnostním charakterem dané problematiky jsou dle mého názoru základními motivy, které umocňují důležitost akademického výzkumu globálního terorismu. Ostatně již bezprostředně po útocích z 11. září ve světě dochází k založení poměrně velkého počtu výzkumných center, programů, fór či konferencí, které jsou zaměřeny na problematiku terorismu, extremismu a radikalismu a jejichž výzkumná činnost má často i mezinárodní přesah (Globální fórum pro boj proti terorismu, Konference o boji proti terorismu OBSE, Centrum pro boj proti terorismu OSN). Problematika globálního terorismu je dále častým předmětem výzkumu jednotlivých akademiků a jedná se tak o jedno z ústředních témat v podoboru bezpečnostní studia. Mnou koncipované téma předkládané diplomové práce tak v souvislosti se studiem oboru mezinárodních vztahů se zaměřením na bezpečnostní studia považuji za tematicky relevantní a také přínosné pro samotné studium tohoto vědního oboru.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jakou roli Spojené státy v prvních dvou dekádách tohoto století zastávaly v boji proti globálnímu terorismu. To bude uvedeno na konkrétním příkladu v podobě americké zahraniční politiky vůči Afghánistánu v letech 2001–2020. Samotná role bude zkoumána pomocí teorie rolí, která představuje konceptuální rámec pro analýzu zahraniční politiky (Holsti 1970, Aggestam 2006, Thies – Breuning 2012). Práce bude koncipovaná jako případová studie se zaměřením na výše zmíněný případ amerického působení v Afghánistánu v daném období. Metodou, kterou budu při psaní práce využívat, bude kvalitativní obsahová analýza (Hendl 2016, Scherer 2004). Výhody této metody spatřuji oproti kvantitativní obsahové analýze zejména v tom, že jde metoda více do hloubky a dále umožňuje užití menšího množství zkoumaných mediálních obsahů. Zaměřím se tedy zejména na analýzu projevů, rozhovorů, výroků na tiskových konferencích a programových nebo doktrinálních dokumentů klíčových aktérů americké zahraniční politiky. Tento přístup ve svém výzkumu používá např. Lukáš Tichý (Tichý – Prouza 2018, Tichý – Eichler 2013). V rámci výzkumné otázky se zaměřím na určení role (či sady rolí), kterou USA ve zmíněném období zastávaly či stále zastávají v rámci jejich působení na afghánském území. Aplikace obsahové analýzy na jednotlivé americké administrativy tedy přispěje k určení rolí a zároveň napomůže k zjištění, zda s nástupem nových administrativ, ale i během jejich samotného působení, docházelo ke změnám jednotlivých rolí či nikoliv. Při vytváření samotné role či sady rolí pro konkrétní prezidentskou administrativu budu postupovat tak, že z uvedených pramenů za použití ústředních témat, které jsou pro daného aktéra klíčová, sestavím určitý název role. Vytvořená role bude posléze popsána tak, aby čtenáře seznámila s její charakteristikou – tedy postojem aktéra vůči dané problematice včetně nastínění aktérových cílů, strategií, koncepcí či iniciativ. Takový postup využívají např. Magda B. Leichtová v článku *Sanctions in Russian Political Narrative* či Petr Kratochvíl a Matúš Mišík v textu *Newcomer, Normal Player or Regional Leader? Perceptions of Poland in the EU*.

Předkládaná diplomová práce bude rozdělena na teoretickou a dále praktickou část. V obou hlavních částech práce bude text koncipován do jednotlivých kapitol a některé obsahově rozsáhlejší kapitoly budou nadále rozděleny do dílčích podkapitol. V první kapitole teoretické části se zaměřím na konceptualizaci teorie rolí jakožto nástroje pro

analýzu zahraniční politiky a vymezím zde rovněž základní pojmy související s danou problematikou (*koncepce národní role, vnitřní a vnější faktory, konflikt rolí, změna role, provádění role*). V další kapitole teoretické části budu pojednávat o tom, jak je zahraniční politika USA tvořena, jak tento proces ovlivňuje tamní prezidentský systém a kdo jsou její klíčoví zahraničně-političtí aktéři. Projevy těchto aktérů budu poté analyzovat v následující praktické části práce. V první kapitole praktické části se zaměřím na roli USA v boji proti globálnímu terorismu, tedy na to, jakým způsobem americká vláda na globální úrovni přispívá k redukci tohoto fenoménu. Ve druhé kapitole budu pojednávat již o samotném působení USA v Afghánistánu ve zvoleném období, kdy se nejprve zaměřím na zhodnocení činností, které USA samy prováděly či případně jen podporovaly. V následujících podkapitolách bude mým cílem analýza projevů či psaných prohlášení těchto jednotlivců: prezident, viceprezident, ministr zahraničí a ministr obrany USA. Z webových stránek zmíněných institucí budu čerpat potřebné zdroje. Tato část tedy bude koncipována chronologicky dle jednotlivých prezidentských administrativ ve zvoleném období (tedy Bushova, Obamova a Trumpova administrativa) a bude v ní kladen důraz na výzkum toho, do jaké role se tyto administrativy na pozadí zmíněné problematiky (tedy působení USA na afghánském území) pasují. V poslední podkapitole této kapitoly se poté budu věnovat zhodnocení zmíněných administrativ a jejich rolí. Zaměřím se tedy na to, do jaké míry mezi jednotlivými administrativami docházelo ke změně role a zda byly tyto role prakticky naplněny v americké zahraniční politice či nikoliv.

Během psaní této diplomové práce budu pracovat se dvěma skupinami zdrojů. V první řadě se bude jednat o relevantní akademické zdroje věnující se teorii rolí, tvorbě americké zahraniční politiky a také její strategii vůči Afghánistánu. Průkopníkem teorie rolí je kanadský autor Kalevi J. Holsti (dílo *Koncepce národní role ve studiu zahraniční politiky*) z jehož výzkumu budu čerpat v úvodu teoretické části. Teorií rolí v analýze zahraniční politiky se ve svých publikacích dále zabývá Lisbeth Aggestam (*Koncepce rolí a politika identity v zahraniční politice*), jejíž texty reagují na původní Holstiho koncepci rolí. Dalšími autory, kteří se zabývají tímto konceptem, jsou např. Vít Beneš, Sebastian Harnisch, Lenka Caisová, Stephen G. Walker či Cameron G. Thies. V kapitole pojednávající o aktérech a fungování zahraniční politiky USA se dále jako

možné zdroje nabízejí texty *Zahraniční politika USA* od Oskara Krejčího či *Essentials of U.S. Foreign Policy* od Ralpa G. Cartera. Jako další tematická literatura poslouží publikace v odborných institutech, jakým je např. Ústav mezinárodních vztahů, nebo v odborných časopisech – jmenovitě např. *Foreign Affairs* či *Foreign Policy*. Během psaní této práce budu dále využívat texty zabývající se americkou intervencí v Afghánistánu, tedy např. text *The U.S. War in Afghanistan* publikovaný think-tankem Council On Foreign Relations či článek *Righting the course? Humanitarian intervention, the war on terror and the future of Afghanistan* od Sariho Kuova a Fatimy Ayub publikovaný v časopise *International Affairs*. Ve druhém případě se bude jednat o zdroje, kterými budou ústní projevy či psané dokumenty činitelů americké zahraniční politiky. Bude se tedy jednat zejména o tiskové zprávy, proslovy v médiích a formální prohlášení v ústředních dokumentech relevantních institucí, kterými jsou kancelář prezidenta, viceprezidenta, ministerstvo zahraničí či ministerstvo obrany. Tyto zdroje budou sloužit k uchopení amerického postoje vůči dané problematice, a tedy i zjištění o profilaci konkrétní role či sady rolí. V průběhu psaní tohoto textu budu využívat zejména zdrojů publikovaných v anglickém jazyce a v menším rozsahu i literatury od tuzemských autorů v češtině.

1 Konceptualizace teorie rolí

Termín *role* byl v sociálních vědách široce diskutován již ve 20. a 30. letech 20. století. Za určitého předchůdce konceptu teorie rolí můžeme považovat tzv. symbolický interakcionismus sociologa George H. Meada, na který tato teorie přirozeně navazuje. Samotná teorie rolí se začíná v oboru mezinárodních vztahů objevovat až během 70. let 20. století, a to zejména v jednom z jeho podoborů v podobě analýzy zahraniční politiky (FPA). Do té doby byl koncept *role* užíván především v sociologii, psychologii či antropologii. (Beneš 2019: 5, Thies – Breuning 2012: 2, Baert – Van Langenhove – James 2019: 2). Prvním autorem, který započal s užitím tohoto konceptu na poli mezinárodních vztahů, je Kalevi J. Holsti. Holsti v roce 1970 publikoval článek *Koncept národní role ve studiu zahraniční politiky*, jehož ústředním tématem je *koncept národní role (national role conception)*. Holsti tvrdil, že zahraniční politika státu je ovlivněna právě *konceptem národní role*, což v konečném důsledku může akademikům pomoci s pochopením záměrů a jednotlivých kroků vlády daného státu v jeho zahraniční politice. Různé koncepce rolí tak mohou přispět k určení rozdílů v zahraničně-politickém chování mezi státy v mezinárodním systému (Holsti 1970: 40). Podle teorie rolí aktéři identifikují svůj národ s konkrétními rolemi a jednají v souladu s očekáváními a požadavky, které role vytvářejí. Teorie rolí tedy předpokládá, že se státy chovají konzistentně v rámci specifických rolí, se kterými se identifikují (Ovali – Bozdaglioglu 2012: 1).

Dle Aggestamové (2006: 13) je Holstiho pojetí role inovativní z toho důvodu, že je role chápána jako produkt procesu socializace národa a je ovlivněna jeho historií, kulturou a společenskými charakteristikami. To byl odlišný přístup ve srovnání s tím, jak se koncept role tradičně používal v teorii mezinárodních vztahů. Z realistického hlediska jsou totiž zdroje rolí převážně systémové a založené na materiálních faktorech (Aggestam 2006: 13). Určitý rozdíl v pojetí teorie rolí nalezneme i mezi samotnými autory. Dle Hlaváčkové (2017: 28) akademici ve Spojených státech pracují při výzkumu role zejména s materiálními a kognitivními vlastnostmi a roli tak chápou jako příčinu aktiv. Výzkumníci z evropského prostředí však při práci s rolí využívají spíše konstruktivistické pozice, a to při snaze o pochopení či vysvětlení dané role – ta tedy přináší určité pochopení motivací, které vedou k realizaci konkrétních aktivit.

Důležitými determinanty jsou v tomto případě jazyk a sociální interakce (Hlaváčková 2017: 28).

Národní role je poté odvozena od výroků klíčových politických představitelů daného státu orientujících se na jeho zahraniční politiku. Holsti dále analyzuje výroky, prohlášení či jednání těchto státníků a vytváří 17 typů rolí, do kterých se daný stát může skrze tato vyjádření profilovat a do jisté míry tím formovat svou zahraničně-politickou agendu. Jedná se o následující koncepty: 1. Bašta revoluce – osvoboditel (*Bastion of revolution – liberator*) 2. Regionální lídr (*Regional leader*) 3. Regionální ochránce (*Regional protector*) 4. Aktivní nezávislý (*Active Independent*) 5. Podporovatel svobody (*Liberation supporter*) 6. Antiimperialistický agent (*Anti-imperialist agent*) 7. Ochránce víry (*Defender of the faith*) 8. Mediátor – integrátor (*Mediator – integrator*) 9. Spolupracovník regionálního subsystému (*Regional subsystem cooperator*) 10. Vývojář (*Developer*) 11. Most (*Bridge*) 12. Věrný spojenec (*Faithful ally*) 13. Nezávislý (*Independent*) 14. Příklad (*Example*) 15. Orientující se vnitřní rozvoj (*Internal development*) 16. Izolovaný (*Isolate*) 17. Chránělec (*Protectee*). Zmíněné typologie Holsti v jeho publikaci dále podrobně popisuje a uvádí pro ně i konkrétní příklady aplikované na jednotlivé státy v mezinárodním systému v konkrétním časovém období. Průměrný počet rolí přisouzených jednomu státu během zkoumaného časového období byl v průměru 4,6 a to na celkové škále od 0 (např. Pobřeží slonoviny) do 8 (např. Spojené státy americké) (Holsti 1970: 256–273). Dle Backmana (1970: 311) Holstiho přístup prostřednictvím obsahové analýzy poskytl mnohem bohatší dělení dílčích rolí, než které byly do té doby využívány. Po Holstiho studiu národních rolí se tedy teorii rolí dostalo zvýšené pozornosti. Ačkoliv začal Holstiho koncept teorie rolí sloužit jako další konceptuální rámec pro analýzu zahraniční politiky, zájem o zmíněnou teorii v nadcházejících 80. a 90. letech dle Beneše (2019: 5) poněkud upadl. I přes to však v posledních letech dochází k opětovnému nárůstu zájmu o tuto teorii (Beneš 2019: 5).

Holsti se zaměřil na jednoduchou myšlenku spočívající v tom, že „já“ (v tomto případě vůdci států) může rozlišně vypovídat o identitě daného státu. Kromě toho byly tyto koncepce národních rolí navrženy tak, aby formovaly způsob, jakým stát jedná v mezinárodním systému (Thies 2009: 2). O přímé vazbě mezi konceptem národní role a reálným jednáním státu hovoří i Caisová (2017: 18), která při výzkumu teorie rolí

pracuje s jednotlivými hladinami analýzy (*levels of analysis*) a jejich vzájemnou vazbou. Konkrétně se jedná o hladinu jednotlivce, společnosti (jednotky) a (sub)systemu. Relevantní je tedy v tomto ohledu to, jakým způsobem elity (hladina jednotlivce) chápou roli vlastního národa (hladina jednotky) a do jaké míry tato vazba souvisí s interakcí daného státu s okolním prostředím (hladina /sub/systemu). Teorie rolí tak má znatelný dopad na diskuzi o hladinách analýzy v mezinárodním systému (Baert – Van Langenhove – James 2019: 4–5).

Pokud se tedy zaměříme na předpoklad teorie rolí o existující vazbě mezi koncepcí národní role a reálnými zahraničně-politickými kroky, rozlišení sady koncepcí národních rolí tak může přispět k omezení množství alternativ zahraničně-politických kroků, které může daný stát učinit (Caisová 2017: 18). Obdobný postoj zaujímá i Beneš (2019: 6) či autoři Baert, Van Langenhove a James (2019: 4), kteří teorii rolí považují za teorii zahraniční politiky, která v návaznosti na analýzu zahraniční politiky pomáhá otevírat „černou skříňku“ domácí politiky. Podobně se vyjadřuje i Stephen G. Walker (1987: 2), který tvrdí, že „...teorie rolí má pro studium zahraniční politiky popisnou, organizační i vysvětlující hodnotu“. Caisová (2017: 16) dále inovativnost teorie rolí spatřuje zejména v pohledu na zahraniční politiku státu optikou sebe prezentace národa v mezinárodním systému navenek. Hlavním předpokladem pro teorii rolí je tedy způsob, jakým stát navenek prezentuje vlastní roli a do jaké míry je tato sebe prezentace spjata s konečným vykonáváním zahraniční politiky (tzv. realizace národní role, *national role performance*) tohoto státu (Caisová 2017: 16). Tato profilace státu do určité role je tedy pochopitelně ovlivněna tím, jak jednotlivé národní elity vidí roli své země v mezinárodním systému (Baert – Van Langenhov – James 2019: 4–5).

Výhodu přístupu v rámci teorie rolí autorka (Caisová 2017: 18) spatřuje zejména v možnosti definovat zahraničně-politické zájmy států i bez nutného využití konceptů moci (*power*) a národního zájmu (*national interest*). Tak lze učinit vzájemným srovnáváním identifikovaných sad koncepcí národních rolí v po sobě následujících letech. Samotné koncepce národních rolí jednotlivých států lze pak rozlišit za pomoci obsahové analýzy jejich zahraničně-politických prohlášení (Caisová 2017: 18). Role můžeme dále rozdělit na dvě části, kterými jsou *alter* (*others*, tedy *ostatní*) a *ego* (*self*,

tedy *já*). *Alter* představuje normy a pravidla sociální struktury, která podporuje aktérovo vnímání, a tedy i koncepci národní role, zatímco faktor *ego* na druhé straně představuje aktérovo vlastní interpretaci či vnímání dané role. Aktér tedy může aktivně tvořit svou roli, nicméně naráží na omezení způsobená povahou sociální struktury (Huck 2014: 16).

Ačkoliv má teorie rolí viditelné zastoupení ve studiu analýzy zahraniční politiky, pro akademiky zabývajícími se mezinárodními vztahy může být dle Thiese a Breuningové (2012: 1) často neznámým pojmem. I tak je ale koncept teorie rolí vhodný pro integraci analýzy zahraniční politiky a mezinárodních vztahů. Teorie rolí je totiž založena na vysvětlení a porozumění interakce mezi vykonavateli zahraniční politiky a vnitrostátní strukturou (*agent and structures interaction*) (Thies – Breuning 2012: 1). Dle Backmana (Backman 1970: 311) nám Holstiho pojetí ilustruje, jak může být koncept role užitečný při vysvětlování zákonitostí ve vztazích mezi vládami, které autor pokládá za jednu ze základních analytických jednotek mezinárodního systému. Stejně jako lze snadněji popsat sociální strukturu skupin na rozdíl od dílčích osobností jejich aktérů, tak lze vztahy mezi národy lépe popsat z hlediska vzorců interakce, které přetrvávají i nad rámec působení těch, kteří disponují rozhodovacími pravomocemi. To nám tedy pomáhá vysvětlit, proč má nahrazení jedné mocenské elity další elitou málokdy očekávaný účinek v podobě změny politik daného státu (Backman 1970: 311).

Holstiho dělení národních rolí poskytuje také ilustrace rolí, u nichž lze očekávat, že budou v různé míře v konfliktu, pokud budou zahrnovat vztahy mezi státy daného subsystému. V některých případech se téměř z definice stanou dvě role nemožnými. Role *izolovaného* se tak v daném systému jeví jako neslučitelná s jakoukoli jinou rolí zahrnující národy v tomto systému. Podobně je v daném systému téměř nemožné hrát roli *bašty revoluce – osvoboditele* i *prostředníka – integrátora* zároveň (Backman 1970: 315-316). Může tedy dojít k napětí či dokonce i selhání při plnění jedné sady povinností role, jelikož je daný stát svou rolí nadměrně zavázán. Vzhledem ke svým zdrojům nemůže splnit všechny své závazky, přestože tyto závazky nejsou ze své podstaty v rozporu. To může zahrnovat konkurenci mezi prvky dvou různých rolí nebo prvky nacházejícími se v jedné samostatné roli. Pro ilustraci, role *ochránce* může zahrnovat očekávání vojenské i ekonomické pomoci, ale omezené zdroje státu si mohou vynutit

volbu mezi oběma zmíněnými možnostmi. Pokud použijeme roli *ochránce* i na příkladu konfliktu mezi prvky dvou samostatných rolí, daný stát se může dostat do situace, kdy jako ochránce suverenity jiného národa může vyžadovat akce, které však z principu také porušují jeho suverenitu. Jednalo by se tedy o případ *konfliktu role (role conflict)* (Backman 1970: 316). Situace, kdy aktér prožívá určitý *konflikt rolí*, je tedy z principu jedním z nejzřetelnějších podnětů pro změnu zahraniční politiky daného státu (Aggestam 2016: 23). Dle Hlaváčkové však konflikt role nemusí vždy zákonitě nastat. Každá role je totiž tvořena mnoha zdroji a v případě změny jednoho z faktorů, které danou roli ovlivňují, nemusí uvnitř role nutně docházet ke konfliktnímu stavu (Hlaváčková 2017: 29).

Jednotlivé role jsou do značné míry ovlivňovány i dle rozložení moci v mezinárodním systému nebo dle pozice aktéra mezi ostatními státy. Např. malé státy, jejichž mocenské kapacity jsou pochopitelně nižší, jsou do jisté míry předurčeny k rolím, jako je např. *mentor, model, most, zprostředkovatel* nebo *nositel hodnot*. Takové státy tedy v mezinárodním systému nedisponují dostatečnou kapacitou pro zprostředkování role např. *balancéra, dozorce, patrona* či *regionálního leadera* (Hlaváčková 2017: 28–29). Velikost státu tedy může znatelně ovlivňovat podobu národní role aktéra, nicméně existují i faktory, které nejsou výhradně předurčeny. Např. geografický charakter státu, jeho populace či síla ekonomiky mohou znatelně posílit význam malého státu v mezinárodním systému a posílit tak jeho roli, ačkoliv tato role (jak již bylo řečeno výše) nemusí vycházet z ryze mocenského postavení (Kojala – Ivanauskas 2014: 54). Jednotlivé role tedy mají více zdrojů, a ačkoliv nejsou výlučně generovány pouze mezinárodní distribucí moci, tvůrci zahraniční politiky nejsou zcela svobodnými aktéry a zároveň ani jejich chování není výlučně určeno vnějšími strukturami (Aggestam 2006: 13).

Elgström a Smith (2006: 6) dále hovoří o termínech, které jsou s určováním a hodnocením rolí úzce spjaty. *Pojetí role (role conception)* zahrnuje sebepojetí aktéra a dopady očekávání ostatních aktérů od jeho role, což nám pomáhá s výzkumem vazby mezi těmito dvěma prvky. To přispívá k diskuzi o tom, do jaké míry lze daného aktéra považovat např. za výrazného hráče v mezinárodní politice, který vytváří inovativní role a je schopen tyto role převést nebo reprodukovat v různých kontextech. V rámci

počátku role (origins of roles) hovoříme o tom, do jaké míry jsou role aktérů strategicky či účelově koncipované, nebo zda jsou pouze výsledkem náhodnosti či postupnosti. Elgström a Smith (2006: 6) tedy pracují s různými charaktery příčin, které mohou stát za vytvořením rolí (např. materiální zájmy versus identity, myšlenky a principy) a také odlišnostmi mezi vnitřními a vnějšími silami při generování samotných rolí. *Provádění role (role performance)* je definováno jako skutečné chování aktérů v praxi a je ovlivněn zejména vnějším vnímáním toho, jak by daná role měla být ukotvena. Jakmile je role definována a stane se institucionalizovanou, role může pro aktéra působit jako omezení, ale také jako nástroj posílení. *Dopad role (role impact)* spočívá ve schopnosti či neschopnosti aktéra dosáhnout požadovaných účinků své role a pracuje s termíny jako účinnost (realizace cíle), efektivita (zisk versus náklady) a legitimita. Rozdíly ve výkonu (viz *role performance*) tak mohou pomoci vysvětlit rozdíly v dopadu a mohou aktéra podnítit k zaujmutí podobné, ale ambicióznější role či role zcela odlišné (Elgström a Smith 2006: 6–7). Aggestamová (2006: 21) dále hovoří o tzv. *sadě rolí (role set)*. Jednotliví aktéři totiž nemusí disponovat pouze jednou rolí. *Sada rolí* se obvykle skládá z řady různých rolí, z nichž některé jsou generovány z různých institucionálních kontextů, tedy jak domácího, tak i mezinárodního (Aggestam 2006: 23). V případě *sady rolí* Aggestamová (2006: 21) užívá příklad ze sociologického pojetí rolí. Každý jedinec ve společnosti totiž disponuje nějakou *sadou rolí* a zároveň jednou obecnou rolí, která je souhrnem všech dílčích rolí a určuje, co jedinec pro svou společnost činí a co od ní může očekávat. V rámci analýzy rolí na úrovni mezinárodních vztahů *sada rolí* následně představuje komplexní pojem, který se týká převládajícího zahraničně-politického směru aktéra. Koncept *sady rolí* tedy pomáhá k pochopení různorodé povahy mezinárodních vztahů (Aggestam 2006: 21). Aggestamová dále terminologii rozšiřuje pojmem *očekávání role (role expectations)*. Očekávání rolí lze zkoumat z hlediska toho, co ostatní mezinárodní aktéři považují za „vhodné zahraničně-politické chování“ konkrétního aktéra. Očekávání však může vycházet i z vnitřní povahy aktéra, jelikož může být ovlivněno např. politickou kulturou daného státu (Aggestam 2006: 18–19). Role států jsou tedy znatelně ovlivněny vnějším okolím. Existuje tak určitý vztah mezi tvorbou role a okolními aktéry, kteří sami tvoří vnější očekávání a mohou tím do jisté míry formovat aktérovu roli (Hlaváčková 2017: 28–29).

Huck (2014: 14) dále pracuje se třemi pojmy, které identifikují *změnu role*. *Adaptace role* (*role adaptation*) představuje změnu nástrojů a strategií se stabilními cíli zahraniční politiky. *Učení role* (*role learning*) chápeme jako změnu zahraničně-politických cílů jako takových, zatím co *transformace role* (*role transformation*) znamená změnu identity, a tedy i zájmů. *Změnu role* také ovlivňují různé faktory, jakými je např. demokratizace zahraniční politiky, přesvědčování prostřednictvím komunikačních procesů, socializace, rozdíly mezi koncepcemi rolí, ochota prosadit se či vypuknutí krize (Huck 2014: 14). Role také mohou sloužit jako důvody pro ospravedlnění dílčích kroků aktéra a mohou zároveň poskytovat jakousi platformu pro vytvoření cílů pro jeho konkrétní akce. Pokud se zaměříme na cíle, které si aktér na pozadí dané role vytyčí, Beneš a Harnisch (2005: 148) odkazují na hesla, se kterými se v mezinárodním systému můžeme často setkat, tedy např.: „zachránit národ před nadvládou“ či „ukončit válku v Evropě“. Pokud se však zaměříme na ospravedlnění konkrétních činů, disponování jednotlivými rolemi zahrnuje i úvahy o tom, které politické kroky lze racionalizovat, tedy např.: „jako Češi, jako Němci, jako Evropané, musíme učinit to či to...“. V obou případech tedy role mají prioritu před zájmy, jelikož národní role definují, kdo aktér ve skutečnosti je a co může dělat (nebo by dělat měl) vně skupiny a také pro skupinu samotnou (tedy pro mezinárodní systém). Role jsou tedy subjekty, které se nacházejí ve vzájemném vztahu, jelikož vždy definují „sebe“ (*self*) vůči ostatním (*others*) v dané skupině Beneš a Harnisch (2005: 148).

2 Tvorba zahraniční politiky USA

Pro pochopení procesu tvorby zahraniční politiky Spojených států je důležité pracovat s faktem, že samotný proces do jisté míry odráží nastavení amerického politického prostředí a že je také znatelně ovlivňován celou řadou aktérů a institucí. Kontext, ve kterém americká zahraniční politika vzniká, vychází z konceptu demokratického liberalismu¹, což je základní hodnota pro celý americký politický systém (Skoupý 2009: 22). Ve Spojených státech je politika obecně formulována především výkonnou mocí – tedy konkrétně prezidentem a dále jeho asistenty či poradci, jako je viceprezident, poradce pro národní bezpečnost, ministři zahraničí a obrany a také další aktéři exekutivy byrokratického charakteru (Kaufman 2007: 18). Určitou roli při tvorbě americké zahraniční politiky hraje bezesporu Kongres, ačkoliv jeho pozice na první pohled nemusí působit tak viditelně, jako je tomu v předešlých případech. Média dále hrají jak roli přímou (skrže témata, která pokrývají a také jakým způsobem o nich informují) a nepřímou (tedy jako prostředek, jehož prostřednictvím veřejnost získává informace). Nicméně, schopnost médií ovlivňovat americkou zahraniční politiku klesá ve chvíli, kdy se tematicky vzdalují od prezidenta a ostatních členů výkonné moci. Výkonná složka moci, vedená prezidentem a složka legislativní, tedy Kongres, jsou dvě hlavní složky vládnutí, kterým americká Ústava² dává nejvíce pravomocí pro vytváření a vykonávání zahraniční politiky. Ačkoliv není moc justiční obvykle označována za aktéra při tvorbě zahraniční politiky, soudní systém se však do tohoto procesu zapojuje ve chvíli, kdy je předmětem sporu určitý zákon nebo kdy je třeba interpretovat Ústavu s cílem vyjasnit vztah mezi dvěma zbylými složkami moci (Kaufman 2017: 19). Pro pochopení toho, jak je americká zahraniční politika utvářena a prováděna, je tedy

¹ Liberální demokracie je politická ideologie a forma vlády, v níž zastupitelská demokracie funguje na principech liberalismu. Vyznačuje se volbami mezi několika odlišnými politickými stranami, dělbou moci do různých vládních odvětví, právním státem v každodenním životě jako součástí otevřené společnosti, tržní ekonomikou se soukromým vlastnictvím a rovnocennou ochranou lidských práv, vládou práva a občanskou a politickou svobodou pro všechny občany.

² Ústava Spojených států stanovuje rámec pro vytváření zahraniční politiky USA. Její mechanismus je navržen tak, aby omezil pravomoc kterékoli složky státní moci a zajistil tak uplatnění tzv. systému brzd a protivah (Kaufman 2007: 20).

důležité vzít v potaz celou řadu faktorů a vztahů mezi orgány, institucemi, úřady a jednotlivci, kteří se na zahraniční politice USA podílejí (Lepší 2009: 49).

Prezident Spojených států je dle Ústavy považován za hlavního představitele americké zahraniční politiky. Výkonná moc totiž dle ústavního článku II (Ústava Spojených států) přísluší právě prezidentovi a zahraniční politika je přirozeně jedním z jejích segmentů. I přes to, že o velmi výrazném vlivu amerického prezidenta na mezinárodní dění není pochyb, existuje však mnoho různých výkladů a přístupů k otázce, do jaké míry určuje zahraniční politiku své země sám či v koordinaci s řadou nejbližších poradců a do jaké míry se tedy jedná o kolektivní výsledek, do něhož kromě prezidenta zasahuje i ministerstvo zahraničí, obrany, domácí bezpečnosti či obchodu, tajné služby, Kongres či jiní aktéři (Lepší 2009: 48). Ústavní pravomoci prezidenta při tvorbě zahraniční politiky USA jsou totiž velmi výrazné. Prezident Spojených států slouží jako vrchní velitel ozbrojených sil, v jeho kompetenci je tedy určování role armády během konfliktu, stejně tak jako určení samotné vojenské strategie (Homan – Lantis 2019: 3). Prezident však disponuje i jinými ústavními pravomocemi, které mu umožňují sloužit v podstatě jako hlavní diplomatický představitel země. Například role prezidenta v otázce vysílání či přijímání velvyslanců a vyslanců mu dává pravomoc v podobě diplomatického uznání jednotlivých režimů. Prezident má dále pravomoc uzavírat smlouvy s jinými zeměmi, avšak Senát je musí schválit dvoutřetinovým hlasováním přítomných senátorů (Wallner 2020: 23). Dále také může přijímat osobní závazky ve formě výkonných dohod s dalšími světovými vůdci, které nevyžadují souhlas Senátu. Prezident sám také někdy bývá v čele diplomatických delegací (Masters 2017).

Dle Krejčího (2009: 330) prezident USA rozhoduje o zahraniční politice ve třech rovinách. V první, doktrinální rovině, prezident určuje obecnou strategii, agendu, ale i hlavní prostředky. Druhá rovina spočívá ve jmenování dalších klíčových postav vykonávajících zahraniční politiku. V rámci třetí roviny prezident určuje styl rozhodování a řízení zahraniční politiky samotné (Krejčí 2009: 330). Prezident se souhlasem Senátu jmenuje řadu dalších důležitých představitelů zahraniční politiky, tedy ministra zahraničí, obrany, financí a vnitřní bezpečnosti, dále ředitele Národní bezpečnostní služby (NSA) a Ústřední zpravodajské služby (CIA) či obchodní zástupce

státu. Prezident dále jmenuje (tentokrát bez nutného souhlasu Senátu) např. poradce pro národní bezpečnost, ale i řadu dalších úředníků, jejichž pracovní náplň souvisí s výkonem zahraniční politiky. Ústava také dává prezidentům pravomoc dohlížet na reálné provádění federálních zákonů, což je kompetence, která prezidentům poskytuje značnou autoritu v rámci zahraničně orientovaných státních záležitostí. Dále je důležité zmínit, že prezident je spolu se svým viceprezidentem jediným národně (federálně, *pozn. autora*) zvoleným politikem v zemi, z čehož vyplývá jeho specifická role, tedy aby hovořil za celý národ při jednání s ostatními mezinárodními aktéry (Carter 2015: 4–5).

Role prezidenta Spojených států v zahraniční politice je ovlivněna tavním politickým systémem, který stojí na principech tzv. prezidentského systému³, jenž prezidentovi nabízí možnost rychleji a pragmatičtěji reagovat na zahraniční dění a krize, než je tomu např. v případě britského parlamentního systému. To, že je prezident hlavním představitelem americké zahraniční politiky, je patrné i z tradičního pojmenování zahraničně-politických doktrín jmény prezidentů, v rámci jejichž administrativ byly tyto doktríny užívány (Lepší 2009: 49). I tak však dle Lepšího (2009: 49) paradoxně platí, že americký Kongres a zejména jeho senátní komora disponují v zahraniční politice většími pravomocemi než většina parlamentů na světě. Prezident ze svého postavení může používat následující zahraničně-politické nástroje: kroky reagující na zahraniční události, návrhy legislativy, vyjednávání za účelem dosažení mezinárodních dohod, vyjádření a stanoviska ohledně svých plánovaných kroků, jejich implementace a v neposlední řadě nezávislé akce (Lepší 2009: 52–53). Z výše uvedených bodů je tedy patrné, že prezident disponuje poměrně širokým rozptylem nástrojů, které může používat v různorodých situacích, tedy např. v rámci zdlouhavých diplomatických jednání či okamžitých vojenských akcí. Obecně se soudí, že rozsah pravomocí prezidenta je větší v oblasti zahraniční politiky než ve vnitřní politice. Tyto kompetence se ještě rozšiřují za války – v takovém případě Krejčí (2009: 332) hovoří o existenci tzv.

³ Pro prezidentský systém (režim) je charakteristické republikánské státní zřízení, v jehož čele stojí prezident, jakožto nejvyšší představitel moci výkonné, která je oddělená od moci legislativní. Prezident je jak hlavou státu, tak nejvyšším představitelem vlády. V systému neexistuje post premiéra, jako je tomu např. v parlamentním režimu. Prezidentský systém je typický pro politické zřízení USA, států Latinské Ameriky či střední Asie.

imperiálního prezidentství, kdy prezident řídí zahraniční politiku prostřednictvím dekretů. V takové situaci válka pro prezidenta vytváří specifické možnosti i v domácím zajištění svých cílů, což platilo také na počátku války proti terorismu (Krejčí 2009: 332).

Role viceprezidenta se v kontextu zahraniční politiky v minulosti nepovažovala za příliš vlivnou pozici. Ústavním mandátem viceprezidenta USA je totiž zejména předsedat Senátu a také zastoupit prezidenta v případech, kdy prezident zemře nebo se stane neschopným pro výkon své funkce. V posledních letech však můžeme pozorovat určitou změnu v rámci viceprezidentova postavení. Pod vedením Billa Clintona byl viceprezident Al Gore zmocněn k odpovědnosti za dvě důležitá témata úzce související se zahraniční politikou země, tedy výkonem bilaterálních vztahů mezi Spojenými státy a Ruskou federací a dále otázkami týkajícími se životního prostředí. I George W. Bush poskytl svému viceprezidentovi specifickou roli v otázkách zahraniční politiky, a to zejména během jeho prvního funkčního období. Kompetence Dicka Cheneyho tak byly velmi rozsáhlé zejména v otázkách národní bezpečnosti, průběhu války proti terorismu a výsledkem s ní spojených zadržených, invaze do Iráku či energetické politiky (Carter 2015: 59). Zejména díky těmto důvodům je tak např. dle autorů Goldsteina (2010: 102) a Reynoldse (2007) Cheneyho viceprezidentské období považováno za jedno z nejsilnějších v americké historii. V návaznosti na tento trend si prezidentský kandidát Barack Obama vybral Joe Bidena jako z části kvůli jeho dlouhé historii zahraničně-politických zkušeností jako předsedy Senátního výboru pro zahraniční vztahy. Biden tedy sloužil jako klíčový poradce ohledně války v Afghánistánu a často hrál důležitou roli v důležitých zasedáních s cílem zajistit maximální zohlednění různých východisek. Role viceprezidenta v americké zahraniční politice je tedy znatelně ovlivněna vůlí konkrétního prezidenta (Carter 2015: 59).

Ministr zahraničí USA je prezidentův hlavní poradce v otázkách zahraniční politiky. Jedná se o nejvyššího představitele ministerstva zahraničí, který je zodpovědný za prezentaci USA v mezinárodním systému a disponuje nejen rolí hlavního diplomata, ale i mluvčího státu. Zaujímá také pozici nejvýše postaveného člena kabinetu a mimo jiné

zasedá i v Národní bezpečnostní radě⁴ (Amadeo 2019). To, zda ministr zahraničí reálně slouží jako vlivný představitel americké zahraniční politiky, závisí jak na osobě, která tuto roli plní, ale také na ochotě prezidenta takovou roli ministroví zahraničí vůbec umožnit – tedy obdobně jako v případě viceprezidentského postu. Např. prezidenti Harry Truman a Dwight Eisenhower zdatně naslouchali svým ministrům, tedy Deanovi Achesonovi a Johnu Fosterovi Dullesovi, kteří měli značný vliv na chod americké zahraniční politiky. Hillary Clinton si dále vybuodovala reputaci vlivné ministryně zahraničí a také seriózního aktéra v otázkách americké diplomacie a národní bezpečnosti. Svůj abdikací dopis zaslal v roce 1974 prezident Richard Nixon ministroví zahraničí Henrymu Kissingerovi, ačkoliv je post ministra zahraničí v případě zastoupení prezidenta až čtvrtý v pořadí, tedy za viceprezidentem, předsedou Sněmovny reprezentantů a zastupujícím předsedou Senátu (Carter 2015: 60).

Specifickou rolí ve výkonu americké zahraniční politiky disponuje post poradce pro národní bezpečnost, který se svými zaměstnanci tvoří jednu z nejdůležitějších kanceláří Bílého domu z hlediska jejího dopadu na americkou zahraniční politiku (Manske 2009: 97). V některých administrativách byl takový dopad tak zdatelný, že tvorba zahraniční a národní bezpečnostní politiky byla v zásadě centralizována v rukou poradce pro národní bezpečnost, a to s minimálním vlivem od ministerstev zahraničí a obrany (Burke (2009: 283). Dle Burkea (2009: 283) si dnes jen málokdo vybaví jméno prvního ministra zahraničí prezidenta Richarda Nixona, jímž byl William Rogers. Naproti tomu Nixonův poradce pro národní bezpečnost, Henry Kissinger, byl často skloňovaným jménem a rozpoznatelnou mediální postavou. Vliv, který Nixon na pozici svého bezpečnostního poradce Kissingerovi přisoudil, je patrný i díky tomu, že v roce 1973 jmenoval Kissingera ministrem zahraničí a zároveň mu umožnil setrvat v pozici poradce pro národní bezpečnost (Burke 2009: 283). Do kompetencí poradce pro národní bezpečnost patří zejména monitorování opatření přijatá výkonnými útvary při provádění prezidentovy národně bezpečnostní politiky; zajištění toho, aby byla daná problematika vždy jasně předložena prezidentovi se všemi možnostmi reakce spolu s analýzou jejich

⁴ Rada národní bezpečnosti (*National Security Council*) je hlavním prezidentem využívaným fórem k projednávání otázek národní bezpečnosti a zahraniční politiky s vyššími poradci pro národní bezpečnost a představiteli kabinetu. Jedná se tedy o součást americké exekutivy.

nevýhod a rizik a poskytnutí rad bez institucionálních odpovědností a předsudků. Na rozdíl od ministrů obrany či zahraničí, kteří řídí významné instituce, je „mandátem“ poradce pro národní bezpečnost pouze prezident. Poradce dále zaujímá zvláštní roli v krizovém řízení, což v takových případech vyplynulo z potřeby pohotových a koordinovaných kroků pod prezidentskou kontrolou, a to často s nezbytným utajením (Manske 2009: 97).

Vzhledem k tomu, že Ústava USA poskytuje veškerou vojenskou autoritu prezidentovi a Kongresu, je pozice ministra obrany odvozena od zmíněných institucí. Jelikož je nepraktické, aby se Kongres nebo prezident účastnili všech dílčích záležitostí ministerstva obrany, vykonávají vojenskou autoritu obecně ministr obrany a jeho podřízení úředníci. Pouze ministr obrany a prezident mohou povolit převod operační kontroly bojových sil mezi třemi vojenskými útvary americké armády, a i mezi jednotlivými veliteli (Sylvan – Majeski 2009: 20). Post ministra obrany je v rámci vojenské hierarchie USA na druhém místě za úřadem prezidenta a příslušný ministr je tak neoficiálně označován jako *deputy commander-in-chief*, tedy *zástupce velitele*. Ministr obrany odpovídá za velení, řízení a výcvik ozbrojených sil a je tedy tím, kdo na příkaz prezidenta exekutivně relokuje ozbrojené složky. Stejně tak jako v případě výše zmíněných státních postů je i role ministra obrany v kontextu zahraniční politiky znatelně ovlivněna tím, kolik „prostoru“ mu poskytuje prezident (Sylvan – Majeski 2009: 21). Například v době války v Indočíně měl ministr obrany Robert McNamara mimořádný vliv na zahraniční politiku. Podobně tomu bylo v prvních letech války v Iráku, kdy byl ministrem obrany Donald Rumsfeld (Krejčí 2009: 337–38).

Za nejspornější bod procesu tvorby americké zahraniční politiky je tradičně považován problematický vztah mezi Ústavou danými kompetencemi prezidenta na jedné straně a Kongresu na straně druhé. Ústavní rozdělení moci mezi těmito institucemi tak často vyvolává debatu o jejich rolích v zahraničně-politických otázkách, a to zejména v problematických bodech týkajících se vojenských akcí, americké zahraniční pomoci a např. i migrační politiky (Wallner 2020: 20, 22). V oblasti zahraniční politiky tak dle Masterse (2017) existuje znatelné pnutí, jelikož je Ústava v této oblasti obzvláště nejasná. Mezi zmíněnými aktéry totiž v otázce zahraniční politiky není dostatečně

viditelná ústavní dělba pravomocí, jako je tomu např. v záležitostech politiky vnitrostátní (Masters 2017). Zahraničně-politickou moc Kongresu dávají zejména dvě ústavní klauzule. V rámci první klauzule (*Constitution and Foreign Commerce Clause*) je posílena role Kongresu v otázkách zahraničního obchodu, zatímco druhá klauzule (*War Power Clause*) stanovuje, že válku může vyhlásit pouze Kongres, což se v americké historii stalo pouze pětkrát⁵ (Wallner 2020: 23). Zejména tato doložka se však někdy dostává do rozporu se zahraničně-politickými kroky prezidenta. Výsledkem z nastalé patové situace je tedy často prezidentovo jednání, které namísto vyhlášení války spočívá se vytvoření tzv. policejní akce (*police action*), intervence či tzv. operace nízké intenzity (*low intensity operation*) na nepřátelském či jinak inkriminovaném území (Krejčí 2009: 343).

Kongres má však více formálně určených zahraničně-politických pravomocí nežli prezident. Článek I americké Ústavy vyjmenovává několik pravomocí Kongresu v oblasti zahraničních věcí, tedy: „regulovat obchod s ostatními státy, deklarovat válku, vytvářet a zajišťovat či regulovat jednotlivé vojenské složky a vytvářet obecná pravidla pro vládu. Pravomocí Kongresu je tedy i kontrola prezidentových kroků v zahraniční politice, a to zejména v době probíhající války (Burgat 2020: 7, 9, Wallner 2020: 23). Kongres má dále pravomoc vytvářet, eliminovat nebo restrukturalizovat agentury výkonné moci, k čemuž docházelo zejména po velkých konfliktech nebo krizích. Např. v návaznosti na druhou světovou válku Kongres v roce 1947 přijal Zákon o národní bezpečnosti, který ustanovil CIA a Radu národní bezpečnosti. Po útocích z 11. září poté Kongres vytvořil ministerstvo pro vnitřní bezpečnost (Sylvan – Majeski 2009: 117).

Členové Kongresu mohou dále plně využít své pravomoci, a tedy tlačit a podněcovat vládu k vytváření nových politik. Jako kolektivní orgán má tedy Kongres pravomoc přijímat jakékoli právní předpisy, které si jeho členové přejí (Wallner 2020: 24). Prezidenti mají právo vetovat takové předpisy, ale Kongres může prezidentská veta zrušit dvoutřetinovým hlasováním každé komory (jedná se o tzv. suspenzivní veto) (Wallner 2020: 26). Kongresu také disponuje jedinečnou pravomocí schvalovat a přidělovat finanční prostředky – každá část prezidentské administrativy je tedy závislá

⁵ Válka z roku 1812, mexicko-americká válka, španělsko-americká válka, první a druhá světová válka.

na ročním rozpočtu Kongresu. Zákonodárci musí každý rok podepsat federální výdaje na více než bilion dolarů, z nichž více než polovina je přidělena na obranu a mezinárodní záležitosti. Zákonodárci mohou také stanovit, jak mají být tyto peníze použity (Carter 2015: 5). Kongres např. opakovaně zakázal Obamově administrativě používat prostředky k převozu zadržených z vojenského vězení v zálivu Guantánamo. Dle Masterse (2017) jsme navíc v posledních letech svědky toho, že jednotliví prezidenti nashromáždili moc na úkor Kongresu jako součást modelu, kdy v době války nebo národní nouze výkonná moc inklinuje k upozadění zákonodárského sboru.

V rámci americké zahraniční politiky je tedy neustálý boj mezi exekutivou a legislativou přirozeným jevem, a to zejména v období tzv. rozdělené vlády, kdy legislativu a exekutivu neovládá stejná politická strana. Navíc i exekutiva sama není v otázkách zahraniční politiky téměř nikdy jednotná, neboť se skládá ze značného množství aktérů a institucí, které spolu soupeří o vliv a u nichž je potřeba dosáhnout vzájemné koordinace (Lepší 2009: 48). Častým jevem je také situace, kdy má opoziční strana velký počet křesel nebo ovládá jednu nebo obě komory Kongresu a členové tak běžně vyzývají prezidenta a vystupňují dohled nad zahraničními konflikty. Pokud v Kongresu dominuje prezidentova strana, má poté přirozenou tendenci souhlasit s prezidentovým postojem (Howell – Pevehouse 2007: 96). Při tvorbě americké zahraniční politiky tedy hrají roli i skupinové koncepce nestátního charakteru, jakými jsou např. programy dvou předních politických stran, tedy demokratů a republikánů. Opomenuty by však neměly být ani jednotlivé vnitrostranické názorové proudy, tedy linie mezi různými formami pacifismu a militarismu či izolacionismu a intervencionismu⁶ (Krejčí 2009: 20).

Výše zmínění politici jsou tedy hlavními aktéry v americké zahraniční politice. Právě díky jejich specifickému postavení v návaznosti na tamní politický systém budou v dalších kapitolách během určování národních rolí jednotlivých administrativ využívat zejména projevy, rozhovorů a výroků těchto konkrétních zahraničně-politických představitelů, neboť jsou z této pozice pro určování samotné role nejlepším indikátorem. Jedná se tedy zejména o prezidenta Spojených států, jehož role je v tomto

⁶ Více viz Barša, P. (2003). *Hodina impéria. Zdroje současné zahraniční politiky USA* (Brno: Mezinárodní politologický ústav).

ohledu nezanedbatelná, a dále viceprezidenta, ministra zahraničí a ministra obrany, kteří ze všech výše zmíněných aktérů – vyjma prezidenta – nesou na formování americké zahraniční politiky největší podíl.

3 USA v boji proti globálnímu terorismu

V této kapitole se již budu zabývat praktickou částí této diplomové práce. Představím zde základní teoretické dělení zahraničně-politických nástrojů, dále konkrétní nástroje, které státy mezinárodního systému používají v boji proti globálnímu terorismu a také to, jakým způsobem Spojené státy přispívají od roku 2001 k redukci tohoto fenoménu – to bude představeno na konkrétních krocích americké zahraniční politiky.

Drulák s Drulákovou (2007: 23–33) označují nástroje zahraniční politiky za prostředek při dosažení zájmů jednotlivých států. Tyto nástroje přirozeně vycházejí z jejich zahraničně-politických cílů. Zatímco jsou zahraničně-politické cíle většinou dlouhodobého charakteru a vykazují určitou kontinuitu, zahraničně-politické nástroje jsou značně flexibilní a slouží k dosažení určených cílů (Drulák – Druláková 2007: 23–33). Autoři Drulák s Drulákovou (2007: 33–35) či např. Hill (2003: 127–138) ve svých publikacích zahraničně-politické nástroje rozdělují na čtyři kategorie – diplomatické, vojenské, ekonomické a ideové.

Diplomatické nástroje spočívají zejména ve vyjednávání a hledání kompromisů. V tomto případě hovoříme zejména o vzájemné komunikaci mezi politickými představiteli, vyjednávání smluv, shromažďování informací o zahraničním dění či např. o uznání vnější legitimacy ostatních států mezinárodního systému. Diplomatičká jednání mohou být rozdělena na bilaterální či multilaterální, přímé či nepřímé a také jednání na vysoké či nízké úrovni (v závislosti na funkcích zmocněných politických představitelů). Diplomacii lze dále dělit na preventivní, která zahrnuje prevenci a předcházení konfliktů, či výhružnou, která je založena na specifickém výhružném jednání (Drulák – Druláková 2007: 33–35). Nástroje vojenské spočívají zejména v hrozbě použití síly či jejím samotném provedení. Jedná se tedy zejména o vojenské intervence a války, ale také např. o transfer zbrojního vybavení (Drulák – Druláková 2007: 35–36). Ekonomicky orientované nástroje mají za cíl zvýšit či naopak snížit prosperitu jiného státu – hovoříme tedy o ekonomických odměnách a trestech. Ekonomické odměny zahrnují nástroje pozitivní, tedy např. poskytování půjček či darů, rozvojové pomoci, odbourávání obchodních a jiných ekonomických překážek či transfer technologií. Mezi ekonomické tresty (tedy negativní nástroje) řadíme následující funkce: uvalení hospodářských sankcí, embarga, bojkoty, zvýšení cel, zmrazení aktiv či pozastavení

finanční podpory (Drulák – Druláková 2007: 36–37, Hill 2003: 150). Poslední kategorii představují nástroje ideové, označované také jako kulturní. Jejich úloha spočívá zejména ve zlepšování povědomí o daném státu v mezinárodním systému. Do těchto nástrojů tedy řadíme projevy a veřejné vystupování státníků, práci se zahraničními médii, podporu spřízněných skupin uvnitř cizích států, účast na mezinárodních kulturních událostech (Drulák – Druláková 2007: 38).

Ze všech těchto zmíněných nástrojů pak dále vycházejí nástroje, které státy mezinárodního systému užívají v boji proti globálnímu terorismu. Boj proti terorismu vyžaduje použití všech dostupných nástrojů. Stejně jako je terorismus sám o sobě mnohostranný, musí taková být i kampaň proti němu namířená. Boj proti terorismu tak dle Pillara (2001: 10) zahrnuje například účinné využívání diplomacie, vymáhání práva, finančních kontrol, vojenské síly a shromažďování zpravodajských informací. Nejdůležitější pro boj s terorismem je diplomacie, která je v tomto případě nejčastěji bilaterální. Dalším důležitým nástrojem je trestní stíhání jednotlivých teroristů. Drama a publicita trestního řízení mohou také pomoci udržet veřejnou podporu pro boj proti terorismu, ukázat odhodlání vlády jít za teroristy a povzbudit další vlády, aby učinily totéž. Dalším nástrojem stíhání teroristů je uvěznění teroristů, neboť už jen vyhlídka na dopadení a potrestání může v první řadě odradit ostatní teroristy od útoku. Mezi finanční nástroje v boji proti globálnímu terorismu dále patří pozastavení finančních toků. Například USA používají v boji proti terorismu dva typy finančních nástrojů: zmrazení majetku patřícího jednotlivým teroristům, teroristickým skupinám a státním sponzorům a také zákaz materiální podpory terorismu obecně. Mezi nejsilnější nástroje poté patří přímý vojenský úder. Hlavní omezení vojenské síly spočívá v tom, že teroristická aktivita, na rozdíl od konvenčních vojenských aktivit, nedisponuje výraznými vojenskými cíli, které lze snadno zničit (Pillar 2001: 11–12).

Pokud se zaměříme na to, jakým způsobem Spojené státy bojují proti globálnímu terorismu v mezinárodním systému, je nezbytné uvést koncepci tzv. války proti terorismu (*war on terror*), která byla vyhlášena prezidentem G. W. Bushem bezprostředně po teroristických útocích z 11. září 2001. Zde je však nutné zmínit, že v případě války proti terorismu se nejednalo konvenční válku, nýbrž o komplexní souhrn dlouhodobých strategií, koncepcí a dílčích akcí USA a jejich partnerů se

znatelným mezinárodním přesahem, jenž se pochopitelně promítl ve všech politických rovinách (Ranstorp – Graeme 2007: 11, Gunaratna 2007: 33). Ústřední událostí této multidimenzionální kampaně se stala dodnes přetrvávající intervence koaličních složek na území Afghánistánu, jejímž zpracováním (respektive výčtem nástrojů, které USA v rámci této intervence využily) se však budu detailněji zabývat v následující kapitole. V této kapitole se tedy zaměřím na ostatní události či nástroje, skrze které USA na globální úrovni proti terorismu od roku 2001 bojovaly.

Již 18. září 2001 byl přijat zákon o Povolení k použití vojenských sil proti teroristům (*AUMF*), který povoluje použití ozbrojených sil USA proti osobám odpovědným za útoky z 11. září a zároveň opravňuje prezidenta k použití veškeré nezbytné a vhodné síly proti těm národům, organizacím nebo osobám, u kterých se prokáže podíl na plánování, financování, schvalování či samotném výkonu zmíněného teroristického útoku a to s cílem zamezit jakékoliv budoucí teroristické agresi vůči Spojeným státům (Public Law 107–40). Vláda George W. Bushe dále definovala ve válce proti teroru konkrétní cíle, kterých chtěla dosáhnout. Jednalo se zejména o zjetí předních představitelů teroristických organizací, zničení takových organizací a na ně navázaných sítí, zamezení podpory a financování teroristů či ochranu občanů a zájmů USA doma i v zahraničí (Bush 2006: 15–24). V říjnu roku 2001 americký Kongres schválil tzv. Patriot Act, tedy Zákon o sjednocování a posilování Ameriky poskytováním vhodných pomůcek potřebných pro stíhání a bránění terorismu z roku 2001, též označován jako tzv. vlastenecký zákon. Jeho uzákoněním došlo zejména k rozšíření působnosti bezpečnostních složek a zpravodajských agentur (Public Law 107–56). V lednu roku 2002 dále došlo otevření vojenské věznice při americké námořní základně v zálivu Guantánamo na Kubě, jejímž úkolem byla detence osob, které byly zajaty v souvislosti s participací na teroristických útocích či na jejich plánování. Bushův nástupce Barack B. Obama se aktivně snažil o uzavření kontroverzní věznice, nicméně narazil na silný nesouhlas Kongresu. Během Obamovy administrativy se i tak počet vězňů snížil z přibližně 245 na 41 a většina bývalých zadržených byla propuštěna a převezena do jiných zemí (Rosenberg 2017). Neomezené zadržování vězňů bez uskutečnění soudních procesů a informace o mučení označila lidsko-právní organizace Amnesty International za závažné porušování lidských práv a zároveň porušení americké Ústavy (Amnesty

International 2020). Následně v lednu 2018 vydal prezident Donald Trump exekutivní příkaz, který prozatím věznicí ponechává v provozu na dobu neurčitou (Trump 2018). V rámci Bushovy administrativy došlo také k posílení postupů reakce na mimořádné události a navýšení bezpečnostních opatření pro letiště, hranice a veřejné akce. Rozšířena byla rovněž spolupráce se zahraničními zpravodajskými agenturami (Leffler 2011: 33). V USA dále vznikla nová instituce v podobě ministerstva pro vnitřní bezpečnost (*Department of Homeland Security*), jejímž primárním úkolem je ochrana před terorismem na území státu a také prevence proti případným útokům. Americké zpravodajské agentury dále znatelně posílily svoji činnost v otázce sledování finančních toků mířících k teroristickým organizacím a jejich následnému zamezování – právě odepření zdrojů jednotlivým skupinám či osobám je jedním z předních nástrojů při boji proti globálnímu terorismu. Dále byly poskytovány rozsáhlé programy vojenské pomoci pro spolupracující režimy a byl také navýšen rozpočet pro vojenské účely (Leffler 2011: 33). Diplomatický rozměr války proti terorismu poté zahrnoval pokračující úsilí o budování a udržování globální koalice partnerských států a organizací a rozsáhlou kampaň americké veřejné diplomacie proti sílícímu antiamerikanismu na Blízkém východě (Sanders 2001: 20-23).

V březnu roku 2003 dochází k americké intervenci v Iráku. Tento konflikt je specifický zejména z toho důvodu, že Spojené státy nedostaly k provedení akce mandát od OSN. USA při vstupu do konfliktu argumentovaly tím, že režim iráckého prezidenta Saddáma Husajna vyvíjí zbraně hromadného ničení, podporuje mezinárodní terorismus a je napojen na organizaci Al-Kajda. Cílem USA tedy bylo zejména nastolení nové demokratické vlády a také potlačení všech teroristických skupin operujících na iráckém území. I přes to, že ani jedno z výše zmíněných tvrzení nebylo nikdy potvrzeno, trvala americká intervence na území Iráku až do roku 2011 (Hinnebusch 2007: 220). Proti této intervenci se ostře ohradily zejména Francie a Německo, zatím co Velká Británie vedená tehdejší předsedou vlády Tonym Blairem intervenci plně podpořila a také se jí přímo účastnila. Po stažení amerických vojsk z Iráku však na poli probíhající občanské války začalo docházet k rapidnímu nárůstu násilí mezi různými náboženskými a etnickými skupinami a zejména rozmachu teroristické organizace Islámský stát (IS) (Hamasaed – Nada 2020). V roce 2014 tak prezident Obama autorizoval letecké útoky

proti této organizaci a došlo také k nasazení menšího počtu amerických jednotek na iráckém území (Starr-Deelen 2018: 23–24). Rozsáhlé letecké nálety americké armády a dalších spojeneckých armád vedly v roce 2019 k úplnému osvobození veškerých území ovládaných Islámským státem v Iráku a Sýrii. I přes to však v obou zemích terorismus zůstává znatelnou hrozbou a některé zdroje poukazují na to, že jádro IS v tomto regionu opět nabírá na síle (Dent 2020: 1–8, Cordesman 2020).

Ačkoliv prezident Barack B. Obama v roce 2013 válku proti terorismu jako strategický koncept symbolicky ukončil, boj USA proti globálnímu terorismu pokračoval i během jeho působení v čele americké exekutivy (Holland 2014: 11–12). Obama kritizoval zejména vágní a neurčitou formulaci samotného konceptu a prosazoval spíše přesněji zaměřené akce proti konkrétním nepřátelským skupinám. I přes to, že během Obamovy administrativy docházelo k postupnému ukončování jednotlivých intervencí a rozsáhlému stahování amerických vojáků z cílových oblastí, na konci prezidentova funkčního období v roce 2016 v Iráku i Afghánistánu stále zůstávaly početné jednotky (Cutler 2017: 3). Obamova administrativa např. výrazně rozšířila kampaň cílených útoků prováděných za použití bezpilotních letadel. Speciální vojenské útvary byly značně rozšířeny z kapacitního hlediska a byly také stále častěji nasazovány k provádění nízkoprofilových intervencí v oblastech, které nepatřily mezi tradiční konfliktní zóny (Cutler 2017: 37–38). V případě administrativy Donalda Trumpa můžeme hovořit o protiteroristické strategii, která volně navazuje na koncept administrativy předešlé, tedy provádění leteckých útoků proti konkrétním cílům, jejichž zničení ochromuje činnost jednotlivých teroristických organizací (Starr-Deelen 2018: 10).

Afghánistán, Irák a Sýrie však nejsou jediné země mezinárodního systému, ve kterých byly uplatňovány americké protiteroristické strategie. Rozsáhlá bombardování americké armády z let 2018 a 2019 způsobily znatelné škody jednotkám Islámského státu, které operovaly na území Libye (Lewis 2019). Do Kamerunu bylo v roce 2015 z iniciativy tamní vlády dopraveno 300 expertů americké armády s cílem výcviku kamerunských protiteroristických jednotek a také poskytování zpravodajských služeb. Tato pomoc byla reakcí na stále se zvyšující počet teroristických útoků spáchaných organizací Boko Haram (Kouma 2017: 731). V rozpadajícím se Jemenu, který je sužován vleklou občanskou válkou, uskutečnila Bushova, Obamova i Trumpova administrativa sérii

leteckých útoků namířených proti jednotkám tamní frakce Al-Káidy a posléze i Islámského státu (Callimachi – Schmitt – Barnes 2020). Již od roku 2002 se američtí vojenští poradci a speciální úderné jednotky podílely na protiteroristických operacích v jižních Filipínách, kde operovala organizace Abu Sayyaf, později označována za tzv. východoasijské křídlo Islámského státu a dále organizace Jemaah Islamiyah, která je jednou z hlavních teroristických uskupení v oblasti Jihovýchodní Asie. Ke stažení amerických armádních příslušníků došlo po úspěšném zničení tamních teroristických buněk až v roce 2015, i přes to je však na Filipínách terorismus stále velmi znatelnou hrozbou (Donati – Lubold 2018). Dalšími regionem, ve kterém se Spojené státy snaží o redukci terorismu, je oblast v okolí africké Sahary a Sahelu. Transsaharská iniciativa pro boj proti terorismu spočívá v poskytování finanční a materiální pomoci zemím v této oblasti (jmenovitě Alžírsko, Burkina Faso, Kamerun, Čad, Libye, Mali, Mauretánie, Maroko, Niger, Nigérie, Senegal či Tunisko) v boji proti různým teroristickým uskupením – zejména tamním odnožím Al-Káidy a Islámského státu či organizace Boko Haram. Hmotná pomoc je dále posílána i skrze lidské kapacity, tedy zejména prostřednictvím vojensky orientovaných poradců a jiných expertů, kteří např. pomáhají s výcvikem tamním ozbrojených složek (U.S. Department of Office 2019). Obdobnou misi najdeme i v oblasti Afrického rohu, kde se jedná zejména o Džibuti, Etiopii, Keňu a Somálsko. V této oblasti je uplatňována totožná strategie jako v případě Transsaharské iniciativy, která je v případě Somálska doplněna i o vojenské operace, které sahají až do roku 2007, a které byly namířeny zejména proti džihádistické organizaci Al-Šabáb (Quaranto 2008). Dále je třeba zmínit operace na území Pákistánu a pákistánské oblasti Kašmíru, kde operovaly speciální jednotky americké armády již v roce 2002 s cílem zatknout vůdce Al-Káidy Usámu bin Ládina. Mezi lety 2004 a 2018 dále americké letectvo provedlo přes 400 útoků na bašty radikálních islamistů v oblasti severozápadního Pákistánu – v tomto případě byly útoky namířeny zejména proti Talibanu, Al-Káidě či organizaci Lashkar-E-Islam (Basit 2012: 14–17, Kornstadt 2003: 4–5, Afzal 2021). USA v neposlední řadě skrze vládní agenturu US Aid poskytují rozvojovou a humanitární pomoc zemím, ve kterých je terorismus hrozbou, a to s cílem zlepšit životní situaci civilistům, kteří by se díky špatným podmínkám mohli stát náchylnějšími k příklonu k terorismu (US Aid 2011).

Kritici Bushovy války proti terorismu, ale i pokračujících protiteroristických strategií prezidentů Obamy a Trumpa, argumentují zejména sporným vztahem mezi jejich přínosy a nevýhodami. Můžeme se tedy setkat s názory, které tvrdí, že intervence v Afghánistánu pomohla rozptýlit síť Al-Káidy i do jiných zemí, a že boje vedené v Afghánistánu i Iráku posilují narůstající antiamerikanismus v těchto oblastech, což vede ke znatelnému navýšení bojovníků, kteří se hlásí k jednotlivým radikálně-islamistickým uskupením (Boyle 2008: 191–192). Dalším negativním aspektem v rámci amerického boje proti globálnímu terorismu je také nedostatečná efektivita při budování fungujícího režimu, vlády, infrastruktury, bezpečnostních složek a podobných klíčových atributů, které jsou nutné k utváření stabilního, fungujícího státu a jeho politického prostředí. Např. v případě Iráku bylo takové úsilí znatelně komplikováno napětím mezi jednotlivými etnickými a náboženskými uskupeními, které vyvstalo na povrch po pádu represivního Husajnova režimu, jenž však případné násilné tendence mezi jednotlivými skupinami držel pod kontrolou (Brechenmacher – Feldstein 2017: 58).

Nástroje, které vláda Spojených států v boji proti globálnímu terorismu používá, můžeme shrnout za následující koncepty: přímá vojenská aktivita, tedy nasazení vojáků či technických kapacit pro dílčí ozbrojené akce; poradní činnost pro země, na jejichž území tamní ozbrojené složky proti terorismu zasahují; finanční či jinak materiální podpora kooperujícím režimům; získání důležitých informací, tedy aktivní činnost zpravodajských služeb; poskytnutí takových informací spojencům; omezení financování jednotlivých teroristických uskupení; eliminace předních činitelů TO a k obyvatelům namířená rozvojová pomoc v terorismem zasažených zemích. Jedná se tedy převážně o nástroje vojenského a ekonomického charakteru.

4 USA v boji proti terorismu – příklad Afghánistánu

Islámská organizace Taliban, která nabyla na rozmachu zejména po afghánské občanské válce, ovládala v září roku 2001 až tři čtvrtiny afghánského území, na kterém se snažila o uplatňování striktní formy práva Šaría. Taliban byl Spojenými státy obviněn zejména z toho, že poskytuje Al-Káidě útočiště na afghánském území. Je také patřičné zmínit, že Taliban (narozdíl od Al-Káidy) neměl před samotnou intervencí protiamericky orientovanou ideologii. Bezprostředně po útocích z 11. září se president Bush pokusil o uplatnění diplomaticky orientovaného nástroje své ZP a vyzval talibanský režim, aby doručil orgánům Spojených států čelní představitele Al-Káidy, kteří se skrývají na afghánském území a ukončil působení výcvikových táborů pro teroristy. Bushovo ultimátum však bylo Talibanem ignorováno a USA tak 7. října 2001 započaly s prvními leteckými útoky, které odstartovaly dodnes probíhající přítomnost USA na afghánském území, tedy nejdéle trvající konflikt v americké historii (Indurthy 2011: 8, Keane 2016: 1). Cílem USA v nastalém konfliktu bylo zejména zničení Al-Káidy, potlačení talibanského režimu a přivedení jedinců zodpovědných za 11. září ke spravedlnosti. Sekundárním cílem byla také demokratizace země, která pro Bushovu administrativu představovala potenciální nástroj pro zamezování terorismu v zemi (Connah 2020: 72). Samotnou intervencí můžeme dále rozdělit do dvou částí – jedná se o *Operaci Enduring Freedom*, která probíhala v letech 2001–2014 a na ní navazující a zároveň aktuální *Operaci Freedom's Sentinel*.

V počátku války USA uzavřely spojení se Severní aliancí, tedy vojensko-politickou organizací, která vedla válku proti talibanské vládě již od roku 1996, a také s jednotkami etnických Paštunů, kteří rovněž usilovali o svržení talibanského režimu. Obě frakce z počátku vykonávaly přímé boje, zatím co jim USA poskytovaly materiální a zpravodajskou podporu a samy se omezily zejména na letecké útoky (Keane 2016: 27). V prosinci 2001 se protitalibanské koalici podařilo vytlačit jednotky Talibanu a Al-Káidy převážně na území Pákistánu či do horských příhraničních afghánských oblastí a v Afghánistánu dochází k vytvoření nové administrativní správy (Rogers 2004: 30). Bushova administrativa se poté za pomoci OSN snažila o celkovou demokratizaci země a zlepšení životních podmínek afghánského obyvatelstva, k čemuž v letech 2001 až 2009 přispěla celkovou částkou 38 miliard USD (CFR 2020). Americká vláda také

vytvářela tzv. Provinční rekonstrukční týmy (PRT), jejichž úkolem je ochrana a pomoc při správě lokálních území. Spojené státy se dále snažily o vybudování důvěry mezi běžným afghánským obyvatelstvem a americkými jednotkami a také o zlepšené vzájemných vztahů mezi jednotlivými afghánskými frakcemi (Malkasian – Meyerle 2008: 3–8). Toho mělo být dosaženo např. budováním škol, nemocnic a jiných rozvojově orientovaných aktivit, to vše doplněné o prosazování a ochranu lidských práv afghánských žen (Connah 2020: 75–76). I přes veškerou snahu o přízeň afghánského obyvatelstva však USA narážely na stále navyšující se počet civilních obětí spojených s jednotlivými americkými útoky namířenými na teroristy, které běžné afghánské obyvatelstvo pochopitelně odsuzovalo⁷ (Gilbert 2015: 403–405).

I přes dosažení nesporných demokratických vítězství (zejména v otázce voleb) však v roce 2006 začal rapidně narůstat počet teroristických útoků a afghánské ozbrojené složky měly stále větší problémy se zajišťováním bezpečnosti. Docházelo také stále častěji na útoky vůči členům nevládních humanitárních a rozvojových organizací (Indurthy 2011: 10–11). Prezident Obama, zvolený v roce 2008, však prohlásil, že Afghánistán je pro boj USA s terorismem klíčovým místem a navýšil počet amerických vojenských jednotek, ale i specialistů určených pro výcvik afghánských ozbrojených složek. Právě výcvik afghánských policistů, vojáků a jiných specialistů byl jedním z hlavních cílů jak Obamovy administrativy, tak celých koaličních sil. V roce 2011 koalice vedená USA dále započala s prvním stahováním mezinárodních jednotek s cílem předat plnou odpovědnost za bezpečnost v Afghánistánu tamním bezpečnostním silám do konce roku 2014 (Keane 2016: 60). Ačkoliv byla do tohoto roku značná část jednotek z Afghánistánu stažena, v oblasti nadále působily omezené počty amerických jednotek (kolem 9000 vojáků). Teroristické útoky však stále narůstaly, což bylo zapříčiněno postupným rozmachem Talibanu, ale i na afghánském území nově operujícího Islámského státu. Vyšší vojenští představitelé USA dále apelovali na členské státy NATO, aby ještě více posílily budování afghánské společnosti a poskytovaly tedy větší míru finančních, materiálních i lidských zdrojů zejména pro provinční rekonstrukční týmy (CFR 2020).

⁷ Zde lze hovořit o konceptu *Collateral Damage* (tzv. vedlejší škody)

V roce 2017 Taliban opětovně obsadil až třetinu afghánského území, značný problém představovala i činnost jednotek IS a vzájemné boje mezi touto organizací a Talibanem. Donald J. Trump po uvedení do funkce delegoval většinu rozhodovacích procesů v otázce Afghánistánu do rukou příslušných armádních velitelů. Trumpův přístup byl od svého předchůdce odlišný zejména v tom, že považoval učinění o rozhodnutí stáhnout americké jednotky ze země na základě aktuální situace v zemi, nikoliv na základě předem určených časových limitů (Starr-Deelen 2018: 6). Trump se dále snažil o větší zapojení regionálních aktérů do afghánské problematiky (zejména Indie) a rovněž značně kritizoval Pákistán za poskytování útočiště teroristům (CFR 2020). V únoru roku 2020 dále došlo k podepsání dohody, která stvrzovala kompletní stažení amerických a zbylých koaličních jednotek ze země do 14 měsíců výměnou za příslib Talibanu o neumožnění fungování teroristických organizací na afghánském území (Mírová dohoda z 29. února 2020). Dle dostupných zdrojů (Shalizi – Sediqi – Jain 2020) však za prvních 45 dní po podepsání dohody došlo až k 4500 méně rozsáhlým útokům ze strany Talibanu.

Příčiny neúspěchu v dosažení původních cílů americké zahraniční politiky z roku 2001 na území Afghánistánu můžeme dle Connaha (2020: 74) sledovat např. v omezeném pochopení složitého náboženského, etnického a kulturního odkazu Afghánistánu ze strany amerických vojenských stratégů. Spojeným státům se tedy nepodařilo rozbít režim Talibanu, který se naopak rozšířil i do přilehlých oblastí, a to zejména Pákistánu. Nedošlo také k požadovanému zničení organizace Al-Káida a míra nebezpečí byla navýšena o působení Islámského státu na afghánském území. Americké protiteroristické strategie tedy namísto požadované eliminace klíčových teroristických představitelů rozšířily válku i za hranice cílového státu a přispěly k rozšíření teroristů do oblastí, ve kterých se nacházejí dodnes (Connah 2020: 74). Samotné postkonfliktní rekonstrukci a budování míru nepomohlo ani 141 miliard USD, které v letech 2001–2020 USA vynaložily na rozvojové cíle a posilování tamních ozbrojených složek, jakožto typického nástroje pro vytváření soudržného a fungujícího státu (Clayton 2020: 1-2).

5 Role USA během administrativy G. W. Bushe

Již ve svém proslovu ze dne 12. 9. 2001 prezident Bush zdůraznil, že odpovědností Spojených států je „odpovědět na tyto útoky [11. září, *pozn. autora*] a zbavit svět zla“ (Bush 2001d). K použití pojmu „války proti terorismu“ dochází již o dva dny později. Konkrétně tak bylo učiněno v prohlášení z 16. 9. 2001, kdy prezident také prohlásil, že „[I]dí vyhlásili Americe válku“, a že „tato válka proti terorismu bude chvíli trvat“ (Bush 2001a). Spojené státy se tak brzy pasovaly do pozice lídra těchto operací, a to s vojenskou podporou Velké Británie a dalších národů, včetně Kanady, Německa či Francie. Ty USA přislíbily dodání svých ozbrojených sil v průběhu mise. Pomoc přislíbilo i dalších více než 40 států mezinárodního systému – se Spojenými státy sdílely např. zpravodajské informace nebo poskytl letecká práva. Jak se sám Bush (2001b) vyjádřil: „Podporuje nás kolektivní vůle světa“. Prezident Bush zmiňuje hned v několika rozhovorech, že nejde pouze o válku USA, ale o válku proti terorismu, kterou vede celý svět. Na Varšavské konferenci o boji proti terorismu prohlásil, že „[Ž]ádný národ nemůže být v tomto konfliktu neutrální, protože žádný civilizovaný národ nemůže být zabezpečen ve světě ohroženém terorem“ (Bush 2001c). Dodal také, že „[v]álku proti terorismu vyhraje pouze tehdy, pokud spojíme své síly“ (Bush 2001c). Prezident Bush tedy pasoval Spojené státy do role lídra v boji proti globálnímu terorismu, kdy Afghánistán představoval prvotní a ústřední bojiště. Zdůrazňoval rovněž roli ostatních států v nastalém konfliktu a de facto apeloval na to, aby mezinárodní společenství následovalo asertivní přístup USA v této problematice.

Rok po 11. září byla přijata tzv. Národní bezpečnostní strategie (NBS 2002), ve které byla opět vyzdvížena potřeba bránit mír proti teroristům a tyranům. Hned v úvodu dokumentu se Spojené státy postavily do role obránce světa proti nebezpečí, které terorismus skýtá. „Amerika pomůže národům, které potřebují naši pomoc v boji proti terorismu. A Amerika ponese odpovědnost za národy, které jsou ohroženy terorem, včetně těch, které teroristy zadržují – protože spojenci teroru jsou nepřátelé civilizace“ (NBS 2002). V dokumentu Bush dále dodává, že „[d]nes jsou světové mocnosti na stejné straně, spojeny společnými nebezpečími teroristického násilí a chaosu. Spojené státy budou na těchto společných zájmech stavět k podpoře globální bezpečnosti“ (NBS 2002). USA se tak postavily do role jakéhosi světového policisty, neboť na základě

schopnosti projektovat svou moc do celého světa – tedy určitou hegemonii, jak ve svých publikacích dodávají někteří autoři (Clark 2009, Costigan – Cottle – Keys 2017, Skerritt 2019) – zůstávaly bez znatelné konkurence v mezinárodním systému. To je ostatně vyzdvíženo již v úvodu NSS 2002: „USA se dnes těší postavení nepřekonatelné vojenské síly a velkého ekonomického a politického vlivu. A konečně, Spojené státy využijí tento okamžik příležitosti k rozšíření výhod svobody po celém světě. Budeme aktivně pracovat na tom, abychom do všech koutů světa přinesli naději demokracie, rozvoje, volných trhů a volného obchodu“ (NSS 2002). Dále je řečeno, že „[d]nes má lidstvo ve svých rukou příležitost k dalšímu vítězství svobody nad všemi těmito nepřáteli. USA vítají svoji odpovědnost vést tuto velkou misi“ (NSS 2002). Dle následující kapitoly Národní bezpečnostní strategie USA oplývají „bezprecedentní a nepřekonatelnou silou a vlivem ve světě“. Ten by měl být využit při „prosazování rovnováhy sil, která upřednostňuje svobodu.“ (NSS 2002: 1). Nejen na základě tohoto výroku můžeme vyvodit, že si Spojené státy byly vědomy svého hegemonního postavení v mezinárodním systému na počátku 21. století, kterému do určité míry nemohla žádná země mezinárodního systému plně konkurovat, a to jak vojensky, či ekonomicky (Clark 2009, Costigan – Cottle – Keys 2017, Skerritt 2019).

V přístupu USA za Bushovy administrativy dominuje důraz na vojenské prostředky a užití síly. Ta je vyjádřena např. v Národní bezpečnostní strategii 2002, kde se uvádí, že porážky terorismu USA dosáhnou „přímými a nepřetržitými akcemi za užití všech prvků národní a mezinárodní moci“. V dokumentu je dále vyjádřeno, že se Spojené státy budou neustále pokoušet získat podporu mezinárodní komunity, nebudou váhat jednat samy, pokud to bude nezbytné a uplatní své právo na sebeobranu preemptivním jednáním proti teroristům způsobujícím újmu jejich občanům a zemi (NSS 2002: 6). Současně Spojené státy argumentovaly, že válka proti terorismu není vedena pouze ve prospěch Spojených států, nýbrž celého světa. Tak se vyjádřil i tehdejší ministr zahraničních věcí Collin Powell: „Vítězství ve válce proti terorismu vytvoří nové příležitosti k využití amerického vedení a moci k tomu, aby byl svět bezpečnější, svobodnější a prosperující. Ať už posílením volného obchodu, řešením problémů na Středním východě a v jiných regionech nebo posílením vztahů s klíčovými zeměmi.

Využijeme tyto příležitosti ve prospěch amerického lidu a ve prospěch světa“ (Powell 2001).

Condoleeza Rice, první ze dvou Bushových ministrů zahraničí, ve svém projevu z roku 2002 v reakci na dění v Afghánistánu hovořila o roli USA jako velké mocnosti mezinárodního systému. Dodala také, že „[n]a velkých mocnostech záleží, protože mohou svou velikostí, vlivem a vůlí ovlivňovat mezinárodní stabilitu pro dobro. Velmoci si nikdy nevšímalý a ani nebudou všímat pouze a výhradně svých zájmů v rámci svých hranic“ (Rice 2002). Zde je tedy patrné potvrzení amerického intervencionalismu a zároveň i role USA jakožto světové mocnosti, která ze své podstaty musí konat dobro. USA však nezdůrazňovaly užití vojenské síly a s ním spojené ničení teroristických buněk jako jediný nástroj pro boj s terorem na afghánském území. Jejich role dle Rice spočívala i v rozvoji a rekonstrukci cílového státu: „Potřebujeme větší závazky k rekonstrukci, rozvoji a boji proti makové ekonomice [výroba a distribuce opia, *pozn. autora*]. Musíme více podporovat rozvoj afghánských institucí, zejména jejích bezpečnostních sil“ (Rice 2007). „Dnes v Afghánistánu svět vidí, že Amerika nejedná o dobytí, ale o osvobození, a zůstává v přátelství, aby pomohla lidem budovat budoucnost stability, sebeurčení a míru“, pronesl Dick Cheney v roce 2002 (Cheney 2002).

Mezitím začala americká vojenská přítomnost v Afghánistánu i Iráku vyvolávat kritiku ozývající se z různých částí světa, ale i samotné americké společnosti. Prezident Bush na kritiku reagoval na půdě Kongresu v proslovu o stavu unie počátkem roku 2004 následovně: „Můžeme jít vpřed s důvěrou a odhodláním, nebo se můžeme vrátit k nebezpečné iluzi, že teroristé neplánují a nezákonné režimy pro nás nejsou žádnou hrozbou. Nepřišli jsme touto cestou – tragédií, zkouškami a válkami, jen abychom zakolísali a nechali naši práci nedokončenou.“ Bush také dodal, že „[n]ejvětší odpovědností Spojených států je aktivní obrana amerického lidu. Od 11. září 2001 uplynulo 28 měsíců – více než dva roky bez útoku na americkou půdu. A je lákavé věřit, že nebezpečí je za námi. Tato naděje je pochopitelná, uklidňující, ale falešná“ (Bush 2004: 197—198). Jak o rok později Bush uvedl ve své druhé inaugurační řeči: „Přežití svobody v naší zemi stále více závisí na úspěchu svobody v jiných zemích. Nejlepší nadějí na mír v našem světě je rozšiřování svobody na celém světě. Jde tedy o

politiku Spojených států hledat a podporovat růst demokratických hnutí a institucí v každém národě a kultuře s konečným cílem ukončit tyranii“ (Bush 2005: 273—274). Bush v této řeči také opětovně zdůrazňuje americký vliv. „Americký vliv není neomezený, ale naštěstí pro utlačované je americký vliv značný a budeme ho s důvěrou využívat ve věci svobody“. A opět připomíná, že jeho „nejslavnější povinností je chránit tento národ a jeho obyvatele před dalšími útoky a novými hrozbami“ (Bush 2005: 274).

Povinnost chránit americké občany je v průběhu let Bushova prezidentství neustále vyzdvihována jako nejdůležitější úkol jeho administrativy. Právě bojem proti globálnímu terorismu v rizikových oblastech, tedy Afghánistánu nebo Iráku, USA dle Bushovy interpretace de facto chrání americký lid „na dálku“. Jinak tomu není ani v další Národní bezpečnostní strategii, přijatou rok Bushovu nástupu do druhého prezidentského období, tedy v roce 2006. Zde je použita stejná rétorika jako v předchozí verzi, která byla přijata v roce 2002. NSS 2002 a NSS 2006 deklarují připravenost USA šířit demokracii všemi dostupnými prostředky (NSS 2006: nečíslováno). Toto je klíčová filozofie, která byla důkladně uplatňována během obou Bushových administrativ od roku 2000 do roku 2008. I Národní bezpečnostní strategie z roku 2006 dále potvrzuje připravenost USA preventivně zasáhnout státy, které se snaží získat zbraně hromadného ničení či prostředky k jejich nasazení, jakož i státy, které na svém území ukrývají teroristy (Necas – Kelemen — Lippay 2011: 67). Značný důraz je dále kladen na nastolení demokracie v Afghánistánu: „Spojené státy usilují o rozšíření svobody po celém světě vedením mezinárodního úsilí o ukončení tyranie a podporu účinné demokracie“ (NSS 2006: 2-3). Jen o několik stránek dále se z dokumentu dozvídáme, že „[v]álka proti terorismu ještě neskončila. Amerika je bezpečnější, ale ještě není bezpečná“ (NSS 2006: 8). Bush (2004a) také často hovořil o kooperaci s ostatními státy mezinárodního systému v otázce boje proti globálnímu terorismu: „Zastupujeme 84 zemí spojených proti společnému nebezpečí a připojili jsme se ke společnému účelu. Jsme národy, které uznaly hrozbu terorismu, a jsme národy, které tuto hrozbu porazí“. Již v roce 2001 dále prezident Bush (2001e) hovořil o podpoře Pákistánu v nastalém konfliktu: „Vůdce Pákistánu souhlasil s našimi požadavky na pomoc našemu národu pronásledovat, najít a vykouřit teroristické organizace, které jsou hlavními podezřelými,

z jejich děř“. Dále lze uvést následující výrok: „Austrálie sdílí naše hodnocení závažnosti situace a je odhodlaná ve svém závazku spolupracovat se Spojenými státy a všemi lidmi milujícími svobodu v boji proti mezinárodnímu terorismu“ (Bush 2001f). I v dalším projevu se prezident Bush vyjádřil o podpoře, kterou další státy mezinárodního systému projevují Spojeným státům v boji proti terorismu: „Měl jsem zajímavé setkání s ruským prezidentem a představiteli Číny, Mexika a Chile, ti všichni byli zastoupeni. A vůdci ze všech druhů národů – někteří muslimové, jiní ne – říkali: ‚Stojíme za Amerikou. Stojíme za Amerikou v našem ušlechtilém cíli najít zločince [v tomto případě teroristy, pozn. autora] a postavit je před soud‘“ (Bush 2001g). Na závěr uvádím následující výrok: „Mnoho vlád bere tyto závazky vážně a moje země to oceňuje. Přesto i přes rezoluci 1373 je zapotřebí více a více se očekává i od naší koalice proti teroru“ (Bush 2001h).

Národní roli USA v boji proti globálnímu terorismu v podání Bushovy administrativy můžeme na základě použitých zdrojů vytvořit takto:

Identita role:

USA jsou díky svému politickému uspořádání, moci a vlivu předurčeny nést odpovědnost za bezpečnost mezinárodního systému a bojovat tedy proti tyranii a bezpráví v podobě globálního terorismu.

Vnitřní role:

USA se stavějí do role leadera v boji proti terorismu v Afghánistánu, jsou následovány dalšími koaličními zeměmi a zdůrazňují důležitost v podobě zapojení ostatních států mezinárodního systému do dané problematiky;

USA na případu Afghánistánu neopomíjejí důležitost nastolení funkční demokracie a svobodné společnosti, fungující infrastruktury a činnosti bezpečnostních složek či veškerých aspektů spojených s postkonfliktní rekonstrukcí.

Vnější očekávání role:

USA mají podporu koalice zemí, které terorismus považují za hrozbu. Tyto země podporují USA v jejich boji proti tomuto fenoménu. Mezinárodní společenství očekává od USA a jejich spojenců výsledky.

Národní role:

Lídr, podporovatel míru a demokracie.

Identita role	Vnitřní role	Vnější očekávání role
USA mají výjimečnou mocenskou pozici v MS	USA chtějí být lídrem v boji proti terorismu	USA mají podporu MS a zároveň nesou očekávání o úspěchu

Tabulka č. 1: Proces tvorby národní role v rámci Bushovy administrativy (zdroj: autor)

6 Role USA během administrativy B. Obamy

Ačkoliv Barack Obama již před nástupem do úřadu často kritizoval Bushovu administrativu, terorismus i pro něj představoval zásadní hrozbu, proti které je nutné bojovat po celém světě. Podrobněji Obama popsal svou strategii zahraniční politiky již ve svém předvolebním projevu z 15. července 2008. V souladu se silnou protiteroristickou rétorikou, znovu zdůraznil potřebu znovu oživit úsilí v boji proti Al-Káidě, nejen v Afghánistánu, ale také v Pákistánu, ze kterého chtěl podle svých slov udělat „nejvyšší prioritu“ (Obama 2007: 4–9). Obama tak rétoricky potvrdil svůj závazek pokračovat v boji proti terorismu, který v zásadě sdílel s předchozí administrativou. Prezident se však již před nástupem do funkce distancoval od Bushovy koncepce „globální války proti terorismu“. Obamova administrativa tak kupříkladu zcela přestala používat toto slovní spojení a snažila se přetvořit „válku proti teroru“ tak, že jí dala symbolicky menší důležitost vedle celé řady dalších zahraničně-politických priorit, jako např. jaderné odzbrojení a nešíření jaderných zbraní (McCracken 2001: 781–782). Obamova administrativa však odmítala mentalitu Bushovy éry s vizí „vyhrát za každou cenu“. Obama (2009a) tedy odmítal „stanovení cílů, které přesahují to, čeho lze dosáhnout za rozumnou cenu a čeho je třeba dosáhnout, abychom zajistili své zájmy“. Obama svoji pragmatickou rétoriku dále potvrzuje následujícím vyjádřením: „Jako prezident odmítám stanovovat cíle, které přesahují naši odpovědnost, naše prostředky nebo naše zájmy. A musím zvážit všechny výzvy, kterým náš národ čelí. Musíme upřít Al-Káidě bezpečné útočiště. Musíme zvrátit hybnost Talibanu a upřít mu schopnost svrhnout vládu. A musíme posílit kapacitu afghánských bezpečnostních sil a vlády, aby mohly převzít vedoucí odpovědnost za budoucnost Afghánistánu“ (Obama 2009a).

Přestože Obamova administrativa upustila od výrazu „válka proti terorismu“, byla loajální základním prvkům vize tohoto konceptu tak, jak ji nastavila administrativa předešlá. Důvodem byla zejména narůstající kritika tohoto konceptu v americké společnosti. Pokud jde o Obamovy zahraničně-politické priority, ty však stále vykazovaly určité podobnosti s vizí Bushovy vlády v otázkách týkající se boje proti globálnímu terorismu (Telatar 2014: 45). Již v březnu 2009, tedy dva měsíce po inauguraci nového prezidenta, vyhlásily Spojené státy strategii, kterou je třeba v

Afghánistánu následovat. V této strategii byl cíl afghánského konfliktu stanoven takto: „narušit, rozebrat a porazit Al-Káidu v Afghánistánu a Pákistánu a zajistit, aby se do těchto zemí nikdy nevrátila” (Obama 2009b). Největšího nepřítele tak pro Obamovu administrativu, stejně jako pro Bushovu, představovala i nadále Al-Káida a její zničení. Tento závazek Obama potvrdil v Národní bezpečnostní strategii z roku 2010, kde artikuloval závazek Spojených států k zajišťování globální bezpečnosti, proti „dalekosáhlé síti nenávisti a násilí”, jejíž přední bojovou linií se stal Afghánistán a také Pákistán (NSS 2010: 1–3). Hlavním cílem bylo zajišťovat globální bezpečnost, v čemž se Spojené státy opět chopily hlavní role, jak ostatně stálo v Národní bezpečnostní strategii z roku 2010: „Spojené státy budou nadále posilovat globální bezpečnost prostřednictvím našich závazků vůči spojencům, partnerům a institucím. Naše zaměření na porážku Al-Káidy a jím přidružených skupin v Afghánistánu, Pákistánu a po celém světě” (NSS 2010: 1). „Tato zpráva nemá větší odpovědnost než chránit americký lid. Kromě toho přijímáme jedinečnou odpovědnost Ameriky za prosazování mezinárodní bezpečnosti – odpovědnost plynoucí z našich závazků vůči spojencům, naší vedoucí role v podpoře spravedlivého a udržitelného mezinárodního řádu a nepřekonatelných vojenských schopností USA”, dozvídáme se dále v textu (NSS 2010: 17).

Obama již v rámci své prezidentské kampaně opakovaně hovořil o konfliktu v Afghánistánu, který je dle jeho slov ústředním bodem amerického globálního boje proti terorismu (Obama 2008). Naopak kritizoval konflikt v Iráku, který odčerpával zdroje a personál, kvůli kterému nebylo do Afghánistánu vysláno dostatečné množství materiálního kapitálu, vojáků a jiných specialistů (Obama 2009b). Obama např. schválil vyslání více než 50 000 vojáků k boji proti Al-Káidě a Talibanu, o kterých se jasně vyjadřoval jako o nejvyšší prioritě (Obama 2009b). Pro Obamu nebyla válka v Iráku nikdy „centrální frontou“ ve válce proti terorismu. Podle prezidenta Obamy byl právě Afghánistán tím místem, kde Spojené státy potřebovaly přeorientovat své úsilí na rozvracení, demontáž a porážku teroristů a jejich extremistických spojenců (Obama 2009b). Jedním z důležitých milníků Obamova tažení proti Al-Káidě bylo dopadení Usámy bin Ládina v květnu 2011. Zajetí bin Ládina bylo dle Obamových slov „prioritou naší války proti Al-Káidě” (Obama 2011). Dodal také, že „[p]o více než dvě desetiletí byl bin Ládin vůdcem a symbolem Al-Káidy a pokračuje ve vymýšlení útoků

proti naší zemi a našim přátelům a spojencům. Smrt bin Ládina představuje dosud nejvýznamnější úspěch v naší snaze porazit Al-Káidu” (Obama 2011). Zároveň však pronesl, že bin Ládinova smrt neznamena konec války proti terorismu. „Není pochyb o tom, že Al-Káida bude pokračovat v útocích proti nám. Musíme – a budeme – zůstat bdělí doma i v zahraničí, abychom učinili svět bezpečnějším místem“ (Obama 2011).

V Národní bezpečnostní strategii z roku 2015 je zopakována nutnost amerického vedení k zajištění mezinárodní bezpečnosti, která vychází z identity americké jedinečnosti. „Silné a trvalé americké vedení je zásadní pro mezinárodní řád založený na pravidlech, který podporuje globální bezpečnost a prosperitu, stejně jako důstojnost a lidská práva všech národů. Otázkou nikdy není, zda by Amerika měla vést, ale jak by měla vést” (NSS 2015). Opomenuta nebyla ani potřeba multilaterální spolupráce v dané problematice. „V zahraničí prokazujeme, že i když budeme jednostranně jednat proti ohrožení našich hlavních zájmů, jsme silnější, když mobilizujeme kolektivní akci. Proto vedeme mezinárodní koalice, abychom čelili akutním výzvám, které představují agrese a terorismus“ (NSS 2015). Z dokumentu se dále dozvídáme, že USA vedou více než 60 partnerů v globální kampani za degradaci a konečnou porážku terorismu (NSS 2015). „I když jsme zdecimovali hlavní vedení Al-Káidy, ještě více rozptýlené síť Al-Káidy, Islámského státu a přidružených skupin ohrožují americké občany, zájmy, spojence a partnery“ je uvedeno dále (NSS 2015: 1). „Budeme vést se schopnými partnery. V propojeném světě neexistují žádné globální problémy, které by bylo možné vyřešit bez Spojených států, a jen málo z nich by bylo možné vyřešit pouze Spojenými státy. Americké vedení je i nadále nezbytné pro mobilizaci kolektivních opatření k řešení globálních rizik a využití strategických příležitostí” (NSS 2015: 3). „Hrozba katastrofických útoků teroristů na naši domovinu se snížila, ale stále přetrvává“, dozvídáme se dále z dokumentu (NSS 2015: 9). V tomto směru se obdobně vyjádřil např. Robert Gates, tehdejší ministr obrany, který kromě podpory spojenců vyzdvihoval i nutnost rekonstrukce afghánské veřejné správy: „Nyní je čas zúročit zisky z posledních 15 až 18 měsíců udržováním tlaku na Taliban a posílením vojenského úspěchu zlepšením správy věcí veřejných, reintegrací, a nakonec politickým smířením. Věřím, že se tyto zisky mohou zakořenit a udržovat se v průběhu času s náležitou

podporou spojenců“ (Gates 2011). Dodal také, že klíč k cestě vpřed v Afghánistánu stojí na principu „společně dovnitř, společně ven“ (Gates 2011).

Hilary Clinton jakožto ministryně zahraničí dále zmiňovala nutnost v posilování lidských práv v afghánské společnosti a zdůrazňovala potřebu šíření amerických hodnot: „USA se zavázaly pomáhat Afgháncům při obraně těchto [lidských, *pozn. autor*] práv. Neopustíme své hodnoty ani nepodpoříme politický proces, který omezí sociální pokrok, kterého bylo dosaženo v uplynulém desetiletí. Spojené státy zintenzivní své úsilí o vybudování široké mezinárodní podpory pro usmíření v Afghánistánu“ (Clinton 2011). Clinton dále hovoří, jak o snaze USA vybudovat v Afghánistánu fungující stát, tak i o asertivním přístupu vůči teroristům a důležitosti zapojení ostatních aktérů do boje proti terorismu v regionu: „Rozhodující je, že trvalé odhodlání Spojených států a našich spojenců a partnerů bude i nadále podporovat stabilitu afghánské vlády a trvání odpovědného politického urovnání. Spojené státy budou neúnavně pronásledovat Al-Káidu a ty příznivce Talibanu, kteří se odmítají vzdát násilí, přičemž budou usilovat o zlepšení bezpečnosti, rozvoje a veřejné správy“ (Clinton 2011). Ministryně zahraničí dále uvedla, že si „USA vždy zachovají schopnost chránit naše lidi a naše zájmy. Náš trvalý závazek by však v žádném případě neměl být chápán jako přání Ameriky nebo našich spojenců okupovat Afghánistán proti vůli jeho lidu. Respektujeme hrdou historii Afghánců v oblasti odporu proti zahraniční okupaci a neusilujeme o žádné stálé americké vojenské základny v jejich zemi. Spojené státy z regionu neodejdou. Nebudeme opakovat chyby z minulosti. Náš závazek je skutečný a je trvalý“ (Clinton 2011).

Dále jsme svědky vyjádření, že USA jsou pro Afghánistán partnerem, který regionu poskytuje jakousi cestu, jak dosáhnout mírového uspořádání: „Ale i přes to, co je Amerika připravena udělat, a za veškerou práci mezinárodního společenství, jsou lidé a vůdci regionu v konečném důsledku zodpovědní za svou vlastní budoucnost. A to je politika Spojených států. Zítřka nebo pozítří nemusí přinést mír, ale nabízí tu nejlepší šanci. A nabízí obzvláště nejlepší šanci pro obyvatele Afghánistánu a Pákistánu, kteří si tak bohatě zaslouží jinou budoucnost. USA tam budou jako partner, který jim toho pomůže dosáhnout, pokud je to cesta, kterou si zvolí“ (Clinton 2011). John Kerry,

Obamův druhý ministr zahraničí, dále hovořil o americké přítomnosti v Afghánistánu jako o daru a zdůrazňuje, podobně jako Clintonová, že i na afghánských čelních představitelích a tamní společnosti leží značná míra zodpovědnosti v otázce budoucího smířování země: „Naše poselství je takové, že je čas, aby Afghánistán oplatil dar, který mu Spojené státy v průběhu let tak štědře poskytly. Oplatit dar znamená sdílet naše problémy, řešit je a ptát se sami sebe, co musíme udělat pro sebe a pro region” (Kerry 2015).

Národní roli USA v boji proti globálnímu terorismu v podání Obamovy administrativy tedy můžeme na základě použitých zdrojů vytvořit takto:

Identita role:

USA jsou světovou mocností, která pomáhá k zajištění bezpečnosti v mezinárodním systému, a jsou také leaderem v boji proti terorismu. Šíření lidských práv a potlačování terorismu a násilí je pro USA prioritou i díky jejich mocenskému postavení.

Vnitřní role:

USA budou v Afghánistánu i nadále předním aktérem v boji proti Al-Káidě a Talibanu. Neopomíjí důležitost postkonfliktní rekonstrukce a nastolení demokratického politického prostředí v Afghánistánu. USA zaujmou v Afghánistánu racionální kurz, který bude reflektovat jejich kapacity.

Vnější očekávání role:

USA mají závazky vůči spojencům, partnerům a institucím. Mezinárodní společenství od USA očekává, že budou i nadále leaderem v boji proti terorismu, a to zejména v Afghánistánu.

Národní role:

Ochránce mezinárodního systému, lídr, spojenec.

Identita role	Vnitřní role	Vnější očekávání role
USA jsou světovou mocností a ochráncem demokracie	USA budou nadále asertivně bojovat proti terorismu v Afghánistánu	Od USA se očekává, že budou nadále lídrem v boji proti terorismu

Tabulka č. 2: Proces tvorby národní role v rámci Obamovy administrativy (zdroj: autor)

7 Role USA během administrativy D. Trumpa

Už jako prezidentský kandidát se Donald J. Trump stavil proti angažmá amerických vojáků v Afghánistánu. V průběhu let Trump opakovaně zpochybňoval účel pokračujícího působení Spojených států v tomto konfliktu a také vydal rozporuplná prohlášení o tom, zda měla být válka vůbec vedena (Diaz 2017). Válku v Afghánistánu nepřímo zkritizoval i ve své inaugurační řeči. Prezident např. prohlásil, že „jsme [lid USA, *pozn. autora*] bránili hranice jiných národů, zatímco jsme se odmítli bránit své vlastní a utratili biliony a biliony dolarů v zámoří, zatímco americká infrastruktura chátrala a chátrala” (Trump 2017a). Svoji strategii k vyřešení v té době již téměř 16 let probíhajícího konfliktu představil ještě tentýž rok. „Američané jsou unavení z války bez vítězství. Nikde to není více evidentní než u války v Afghánistánu – nejdelší války v americké historii. Sdílím frustraci Američanů. Mým původním instinktem bylo odejít” (Trump 2017b). Trump přiznal, že chtěl z Afghánistánu stáhnout americká vojska, po jednání s nejvyššími představiteli kabinetu však došel k názoru, že „[u]kvapené stažení by vytvořilo vakuum, které by teroristé, včetně ISIS a Al-Káidy, okamžitě zaplnili, stejně jako před 11. zářím. Amerika a naši partneři se zavázali zbavit teroristy jejich území, přerušit jejich financování a odhalovat falešná lákadla jejich zlé ideologie (...). Musíme zastavit ožívování bezpečných útočišť [*save heavens*, *pozn. autora*], které umožňují teroristům ohrožovat Ameriku (...). Amerika bude nadále podporovat afghánskou vládu a afghánskou armádu v momentech, kdy budou čelit Talibanu v této oblasti” (Trump 2017b). Dodal také, že USA budou po svých spojencích v NATO a jiných globální partner požadovat podpoření nové strategie USA vysláním dalších jednotek a navýšením financování (Trump 2017b). Toto oznámení znamenalo zcela zásadní obrat v Trumpově rétorice – původně totiž velmi asertivně usiloval o úplné stažení amerických vojáků z Afghánistánu.

Změnu Trumpova přístupu k Afghánistánu uvítal zejména generální tajemník NATO Jens Stoltenberg. Ve svém projevu v roce 2017 uvedl, že „NATO je i nadále plně oddáno Afghánistánu a těší se na další jednání s ministrem Mattisem [*tehdejší ministr obrany USA Jim Mattis*, *pozn. autora*] a našimi spojenci a mezinárodními partnery“, uvedl Stoltenberg ve svém prohlášení (Stoltenberg 2017). Trumpova strategie pro Afghánistán byla založena na komplexním regionálním přístupu, založeném na

podmínkách, které by směřovaly k politickému řešení. Tuto novou strategii vylíčil jako ostrý rozchod s Obamovou administrativou. Prezident Trump opovrhoval strategií svého předchůdce a slíbil, že se vyhne chybám, které dle jeho interpretace předešlá administrativě způsobila. I tak se však Trumpova strategie v otázce dalšího působení v Afghánistánu příliš nelišila od strategického konceptu Obamovy vlády – Trump se totiž, stejně tak jako tomu bylo v Obamově případě, opíral o kombinaci konvenčního působení vojenských sil a také diplomatického tlaku na sousední Pákistán. Členové Trumpovy administrativy dále připustili, že v konceptu amerických sil operujících v Afghánistánu nemělo dojít k žádné zásadní změně a že prioritami měl zůstat zejména výcvik afghánských sil a provádění dílčích protiteroristických operací (Davis — Landler 2017).

V Trumpově Národní bezpečnostní strategii, jenž vyšla ještě v prosinci roku 2017, byl Afghánistán označen za důležitou zemi v boji proti mezinárodnímu terorismu, a v dokumentu byla znovu zdůrazněna potřeba amerického angažmá v oblasti: „Naše angažmá v Afghánistánu se snaží zabránit znovuvytvoření bezpečných útočišť pro teroristy“, Trump v dokumentu uvádí (NSS 2017: 40). „Jsme [USA, pozn. autora] odhodláni podporovat afghánskou vládu a bezpečnostní síly v jejich boji proti Talibanu, Al-Káidě, ISIS a dalším teroristům“, dozvídáme se o několik stránek dále (NSS 2017: 50). Rok poté, co Trump oznámil novou americkou strategii pro vítězství v Afghánistánu, však Spojené státy nadále nebyly o nic blíže stabilizaci země a potlačování Talibanem vedených povstání. Dle Seligmanové (2018) se dokonce celková kontrola Talibanu v obydlených oblastech – zejména těch venkovských – oproti minulému roku navýšila.

I přes opětovný nárůst úroků se ještě v prosinci roku 2018 Trump rozhodl v následujících měsících stáhnout až 7000 příslušníků americké armády (tedy téměř polovinu z celkového počtu všech vojáků) z Afghánistánu zpátky do vlasti (Gibbons-Neff – Mashal 2018). Následně 5. února v projevu ke Kongresu o stavu unie prohlásil, že Spojené státy vyjednávají s Talibanem. „V Afghánistánu vede moje administrativa konstruktivní rozhovory s řadou afghánských skupin, včetně Talibanu. Jakmile dosáhneme pokroku v těchto jednáních, budeme schopni omezit přítomnost našich vojsk a zaměřit se na boj proti terorismu“ (Trump 2019a). Spojené státy se tak ujaly

hlavní role při vyjednávání o mírovém uspořádání v Afghánistánu. Toto vyjednávání bylo však z americké strany přerušeno. Dosavadní rozhovory s Talibanem, které se údajně blížily finálně dohodě, totiž skončily v září 2019 poté, co byl při sebevražedném bombovém útoku zabit další americký voják. Datum finální schůzky by se však shodovalo s výročním útoků z 11. září a Trump tak prohlásil mírové rozhovory s Talibanem za “mrtvé” (Trump 2019 cit. dle Pengelly 2019).

Trump však tuto diplomatickou kapitolu zcela neuzavřel a vyjádřil své naděje v tom ohledu, aby se obě strany mohly v budoucnu dohodnout na vzájemně dodržovaném příměří. „Moje administrativa sleduje naději na světlejší budoucnost v Afghánistánu. Taliban se bohužel rozhodl pokračovat v divokých útocích. A my budeme i nadále spolupracovat s naší koalicí afghánských partnerů na potlačování terorismu a nikdy nepřestaneme usilovat o to, aby se mír stal realitou”, dodává prezident dále (Trump 2019b). K podpisu společné dohody došlo po dlouhých kolech vyjednávání až v únoru 2020. Ta měla sloužit pro urovnání lokálních poměrů a odchodu vojsk z Afghánistánu. Jednotky Spojených států a dalších zemí NATO, které v únoru 2020 činili až 29 000 osob, by tak dle dokumentu (*Dohoda o nastolení míru v Afghánistánu*) měli odejít z Afghánistánu do nastávajících 14 měsíců (ČT 2020). „Chceme přivést naše lidi zpátky domů. Byla to dlouhá cesta, byla to těžká cesta pro všechny (...). Vážně chci věřit tomu, že Taliban chce ukázat, že zde všichni pouze nemarníme čas. Jestli se stanou špatné věci, vrátíme se zpátky. Ať lidé vědí, že se vrátíme zpátky, vrátíme se rychle a vrátíme se se silami které nikdy nikdo neviděl. Ale myslím, že to nebude nutné – doufám, že to nebude nutné” (Trump 2020). Několik dní poté, co Trumpova administrativa podepsala finální dohodu s Talibanem, hovořil prezident s vysokým představitelem této organizace Abdulem Ghani Baradarem. Jednalo se o první přímý veřejný rozhovor mezi americkým prezidentem a Talibanem. Trump se později vyjádřil, že má s představitelem militantní skupiny “velmi dobrý” vztah (Trump 2020 cit. dle Finnegan 2020).

I přes podpis průlomové dohody však opětovně začalo docházet k nárůstu útoků na afghánském území a určitý spor představovala i otázka propuštění talibánských vězňů (Shalizi – Sediqi – Jain 2020). V reakci na nastalé problémy se tak v září téhož roku uskutečnila série rozhovorů mezi představiteli afghánské vlády a vůdci Talibanu v katarském Dauhá. Výstupy z jednání však nepřinesly výrazné výsledky a další kola

jednání jsou naplánovaná na rok 2021. Na pozadí postupného stahování koaličních jednotek z Afghánistánu však stále narůstá počet bombových útoků a boj s islámským radikálním fundamentalismem i přes 20 let trvající americkou vojenskou přítomnost v regionu stále nepřinesl požadované výsledky (Mahver 2020: 1–9).

Při určování národní role v případě Trumpovy administrativy nenacházíme dlouhodobou kontinuitu jako v případě dvou předešlých administrativ. Zatímco národní role za Bushovy i Obamovy administrativy neprošla de facto žádnou proměnou, u Trumpa můžeme hovořit o změně role, a to dokonce o třech různých vnitřních očekávání. O prvním očekávání hovoříme bezprostředně v období od Trumpovy inaugurace. První změna ve vnitřním očekávání nastává ještě během roku 2017, druhá změna v roce 2019 – viz tabulka č. 3 níže.

Národní roli USA v boji proti globálnímu terorismu v podání Trumpovy administrativy můžeme na základě použitých zdrojů vytvořit takto:

Identita role:

USA jsou mocný stát, který podporuje mír v mezinárodním systému. Terorismus v Afghánistánu označují za hrozbu a zároveň jsou ochráncem míru v MS.

Vnitřní role:

1. USA by měly z Afghánistánu stáhnout veškerá svá vojska. Přítomnost USA v Afghánistánu nevede k požadovaným výsledkům. Finanční prostředky užití v Afghánistánu by měly směřovat do vnitrostátních záležitostí USA.
2. USA nesmějí dovolit terorismu rozvíjet se na afghánském území.
3. USA by měly stáhnout své vojáky z Afghánistánu, neboť je jejich přítomnost nákladná a neefektivní. USA však budou i nadále podporovat afghánskou vládu v boji proti terorismu.

Vnější očekávání role:

USA a jejich partneři se zavázaly zbavit teroristy jejich území v Afghánistánu.

Národní role:

Velmoc, ochránce míru, spojenec.

Identita role	Vnitřní role	Vnější očekávání role
USA jsou světovou mocností a ochráncem míru v MS	<ol style="list-style-type: none">1. USA by se neměly v Afghánistánu přímo angažovat (2017)2. USA by se v Afghánistánu angažovat měly – musejí zamezit rozmachu terorismu v Afghánistánu (2017–2019)3. USA by měly své jednotky stáhnout ze země, ale budou nadále podporovat afghánskou vládu (2019–2021)	USA spolu se spojenci jsou zavázány k ochraně Afghánistánu před terorismem

Tabulka č. 2: Proces tvorby národní role v rámci Trumpovy administrativy (zdroj: autor)

Závěr

První kapitola této práce, která pojednává o konceptu teorie rolí, představuje úvodní a zároveň stěžejní linii pro uchopení tématu samotné diplomové práce. Je v ní totiž popsán vztah mezi tímto teoretickým konceptem, dále analýzou zahraniční politiky jakožto podoborem mezinárodních vztahů, a v poslední řadě samotnou obsahovou analýzou, která z pohledu této práce představuje finální nástroj pro zkoumání zahraniční politiky států mezinárodního systému. Z publikací autorů v oblasti analýzy zahraniční politiky, kteří ve svých pracích teorii rolí zkoumají, jsem použil jejich dosavadní výzkumné výstupy a přiblížil čtenáři shrnutí základních pojmů a tezí, které jsou s touto teorií spjaty. Se znatelnými kořeny v oboru sociologie tak teorie rolí představuje jakýsi oslí můstek mezi tím, jak jsou státy mezinárodního systému svým okolím vnímány, jak vnímají samy sebe a konečně tím, jaké jsou ve výsledku jejich finální zahraničně-politické kroky a činy.

Kalevi Holsti, jakožto průkopník konceptu teorie rolí, již ve své první publikaci o tomto tématu z roku 1970 poukázal na možnost aplikace sociálních rolí na samotné státy mezinárodního systému, a to za použití prakticky stejných výzkumných způsobů. Stejně tak jako se jedinec ve společnosti snaží pasovat sám sebe v určitém prostředí do určité role, je rovněž ostatními členy společnosti situován do role, která mu byla přisouzena. Jedinci, ale také celé skupiny jedinců, tak disponují očekáváními svými, ale i očekáváními ze strany ostatních, a to na pozadí konceptu, o které hovoříme jako o identitě – tedy shrnutím toho, co je pro daného aktéra klíčové, resp. co ho činí tím, čím je. Tyto základní pojmy, tedy identita, vnitřní očekávání a vnější očekávání, Holsti a další autoři za pomoci analýzy zahraniční politiky aplikují i na státy mezinárodního systému s cílem pochopit, proč se daný stát (aktér) chová tak, jak se chová, nebo proč se chová nějakým určitým způsobem, ačkoliv jsou jeho zájmy dle jeho interpretace artikulovány odlišně. Během psaní této části jsem se setkal i s dalšími pojmy, které s teorií rolí přímo souvisí a o kterých hovoří např. autoři jako Caisová, Beneš, Aggestamová či doktorka Hlaváčková, jakožto vedoucí této diplomové práce. Tyto pojmy tedy slouží k lepšímu uchopení samotných rolí, ale také vzájemných vztahů mezi nimi. Holsti dále vytvořil rámcové označení různých rolí, k nimž uvedl jak konkrétní příklady v podobě států mezinárodního systému, na které lze tyto koncepty aplikovat,

tak i jejich detailní charakteristiky (jedná se např. o tyto role: Regionální lídr, izolovaný, věrný spojenec apod.). Ačkoliv se Holstiho dělení nabízí jako jedna z možností, jak konkrétní role u konkrétních států v rámci kvalitativní obsahové analýzy zařadit, v této práci jsem však zmíněné dělení nevyužil. Namísto toho jsem využil přístup, který lze označit za více intuitivní, tedy přístup v rámci kterého jsem si dané role spolu s jejich klíčovými parametry (identita, vnitřní a vnější očekávání role) určil na základě užitých zdrojů zcela sám. Tento přístup jsem zvolil zejména z toho důvodu, abych zabránil přílišné fixaci na konkrétní charakteristiky Holstim daných rolí. Jinými slovy jsem nechtěl být omezen mantinely, kterými takto určené role disponují.

V této diplomové práci jsem teorii rolí, a tedy i aplikaci obsahové analýzy zaměřil na Spojené státy a jejich roli v boji proti globálnímu terorismu v období let 2001–2020. Vzhledem k danému časovému rozmezí se tedy na poli americké politiky přirozeně jedná o administrativy G. W. Bushe, B. H. Obamy a D. J. Trumpa. Pro zjištění toho, z jakých primárních zdrojů čerpat při aplikaci obsahové analýzy na zahraniční politiku Spojených států, jsem byl nucen zaměřit se nejprve na to, kdo jsou klíčoví aktéři americké zahraniční politiky. Z tohoto důvodu jsem se zaměřil na čtyři konkrétní politické funkce, které jsem na základě dostupných pramenů zabývajících se americkou zahraniční politikou určil za nejvíce relevantní činitele vzhledem k tamnímu politickému systému. Těmito politickými funkcemi jsou prezident, viceprezident a ministři obrany a zahraničí. Za velmi důležité zjištění však pokládám fakt, že formální (tedy institucionální) rozsah dané exekutivní funkce je v americkém politickém systému často ovlivněn tím, jakou roli mu přisoudí postava prezidenta Spojených států. Došel jsem tedy k závěru, že prezident USA je nejdůležitějším činitelem americké zahraniční politiky a míra vlivu ostatních zahraničně-politických představitelů je tedy do určité míry závislá na vůli samotného prezidenta. I přes to však zbylé tři politické funkce disponují v zahraničně-politických otázkách USA významnou autoritou.

Další kapitola této práce, která se zabývá bojem USA proti globálnímu terorismu, již spadá do části praktické. V úvodu samotné kapitoly jsem nastínil teoretické dělení nástrojů zahraniční politiky, ale i zahraničně-politických nástrojů, které státy mezinárodního systému používají v boji proti globálnímu terorismu. Na příkladu USA jsem uvedl rozsah činností, které tato velmoc v rozpětí let 2001–2020 užívala. Na

základě užitých zdrojů jsem došel ke zjištění, že pole působnosti amerických protiteroristických strategií není orientováno pouze na Afghánistán a Irák, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale i na řadu dalších států mezinárodního systému, které se nacházejí mimo region Blízkého východu a zároveň není jejich vnitrostátní dění tak znatelně pokryto v západním mediálním prostoru. USA tedy potvrzují onen celosvětový rozměr v pojmu „globální terorismus“ a vynakládají nemalé finanční prostředky a energii k potlačování tohoto negativního fenoménu, který má bezesporu znatelný dopad na mezinárodní bezpečnost. Přístup USA však jednoznačně není založen výlučně na užití tvrdé síly, jelikož si američtí političtí představitelé dostatečně uvědomují význam postkonfliktní rekonstrukce v cílovém státě, jakožto klíče pro jeho kontinuální rozvoj. Opomenut ze strany USA však není ani v mezinárodním měřítku stále narůstající význam konceptu veřejné diplomacie. Dalším důležitým bodem této kapitoly je poté rozkol jednotlivých administrativ v otázce samotného strategického přístupu vůči globálnímu terorismu na pozadí konceptu „války proti terorismu“ z roku 2001. Zejména nástup Baracka Obamy přinesl do vnímání americké zahraniční politiky změnu v pojetí toho konceptu, který Obama znatelně kritizoval, a jsme tedy svědky určité proměny strategického kurzu v otázce boje proti globálnímu terorismu. Ačkoliv chtěl Obama dle jeho výslovné interpretace od toho konceptu opustit, užití zdroje v této diplomové práci však poukazuje na to, že se změna této vojensko-politické strategie odehrála spíše na rétorické úrovni. Reálné kroky Obamovy administrativy totiž následovaly obdobné vzorce vojenské strategie, jako tomu bylo v případě administrativy předešlé, ačkoliv jsme zde bezesporu schopni vyzorovat určité nuance, jako např. hojné užívání bezpilotních letadel. Třetí administrativa zkoumaného období, tedy administrativa Donalda Trumpa, de facto následuje zahraničně-politické nástroje obou předešlých administrativ a ani zde tedy na globální úrovni nejsme svědky znatelných změn ve strategických konceptech v otázce boje proti globálnímu terorismu.

V následující kapitole jsem se přesunul z úrovně globální na úroveň národní a zabýval jsem se tedy tím, jaké byly ve zkoumaném období konkrétní kroky amerických administrativ vůči potlačování terorismu na území Afghánistánu. Nejdelší konflikt americké historie, jenž přetrvává dodnes (počátek roku 2021), stále vykazuje znaky, které nepřispívají k výrazným optimistickým scénářům v otázce potlačení tohoto

fenoménu. USA tak v Afghánistánu během uplynulých let vynaložily rozsáhlé finanční, vojenské a lidské prostředky. Zda došlo k naplnění cílů stanovených v roce 2001 je spíše otázkou, nicméně z dostupných dat, jenž v současnosti poukazují na opětovný nárůst počtu teroristických útoků v Afghánistánu, jednoznačně nemůžeme hovořit o vymýcení teroristických sítí. Představitelé Spojených států v Afghánistánu v boji s terorismem dále uplatňovali celou řadu konkrétních zahraničně-politických nástrojů. Jedná se tak např. o vojenskou intervenci, výcvik tamních ozbrojených složek, poskytování rozvojové pomoci, posilování dodržování lidských práv, demokratizace země či např. budování škol či základní infrastruktury. Pro Spojené státy tedy není jejich přítomnost v Afghánistánu snadnou záležitostí a nastupující administrativu tak pravděpodobně čekají další nelehká rozhodnutí.

Další kapitola této diplomové práce se již zabývá obsahovou analýzou projevů, rozhovorů a vyjádření daných zahraničně-politických představitelů a také strategických textů dílčích administrativ. Z těchto textových dokumentů jsem vždy použil informace, které byly z mého pohledu relevantní pro učení národní role. Během vytváření této role pro jednotlivé administrativy jsem došel k závěru, že jak Bushova, tak i Obamova administrativa vykazovaly určitou kontinuitu a nedocházelo tedy k žádné změně role během jejich celého působení v čele americké exekutivy. I rétorika obou předních činitelů americké zahraniční-politiky byla často velmi podobná, obdobně tomu bylo i v případě jednotlivých viceprezidentů a ministrů zahraničí a obrany. Obě administrativy se tak velmi často odvolávaly na americkou identitu, která představuje výjimečnost USA v mezinárodním systému. Tato výjimečnost však není založena pouze na faktorech *hard power*, jakými je např. vojenská kapacita či síla ekonomiky, ale i na spíše normativních výkladech, kterými jsou míra demokratizace, morální hodnoty, humanitární vyspělost či dokonce božská předurčenost. Dle interpretací obou administrativ si tak USA byly vědomy svého mocenského postavení v mezinárodním systému a cítily jistou povinnost bránit mír v tomto systému a bojovat proti bezpráví, zlu a agresi. Často zmiňovaná je dále potřeba kooperace s podobně smýšlejícími státy a také uvědomění si míry rizika, kterou terorismus jako hrozba představuje. I Trumpova administrativa však vykazovala velmi podobné znaky jako administrativy předešlé. Stejně tak jako v případě Bushovy administrativy, i prezident Trump často hovořil o

obrovské síle, kterou Spojené státy disponují. Během působení Trumpovy administrativy však nenacházíme kontinuitu, jako tomu bylo v případě předešlých administrativ, a nepochybně tedy spatřujeme změnu uvnitř role, která je viditelná zejména v počátku působení této exekutivy. Již po dvou letech vládnutí však Trump nastolil obdobnou vojensko-politickou strategii, jakou zastávali i prezidenti Bush a Obama. Pokud se tedy zaměříme na určitý komplexní postoj Spojených států v otázce Afghánistánu během zkoumaných devatenácti let, kromě malých nuancí v počátku Trumpovy administrativy můžeme hovořit o kontinuálním americkém přístupu. Afghánistán tak byl pro zájmy Spojených států přirozeně velmi důležitý, a to zejména z toho důvodu, že nabízel jedno z nejpříkladnějších podhoubí pro růst terorismu v celém mezinárodním systému, čímž představoval po celých devatenáct let jasné bezpečnostní riziko.

Seznam použité literatury

Afzal, M. (2021). Terrorism in Pakistan has declined, but the underlying roots of extremism remain. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/01/15/terrorism-in-pakistan-has-declined-but-the-underlying-roots-of-extremism-remain/>, 18. 1.).

Aggestam, L. (2006). Role theory and European foreign policy: a framework of Analysis. In: Elgström, E. – Smith, M., *The European Union's Roles in International Politics* (Londýn: Routledge).

Amadeo, K. (2019) *U.S. Department of State, What It Does, How It Affects the Economy*. The Balance (<https://www.thebalance.com/u-s-state-department-3305997>, 13. 12. 2020).

Amnesty International (2020). *Guantánamo Bay: 14 years of injustice* (<https://www.amnesty.org.uk/guantanamo-bay-human-rights>, 17. 1. 2021).

Backman, W. (1970). Role Theory and International Relations: A Commentary and Extension. *International Studies Quarterly* (14) 3, s. 310–319.

Baert, F. – Van Langehove, L. – James, M. (2019). Rethinking Role Theory in Foreign Policy Analysis: Introducing Positioning Theory to International Relations. *Papers on Social Representations* (28) 1, s. 1–20.

Basit, A. (2012). Challenges to the Evolution of a National Counter-Terrorism Policy in Pakistan. *Counter Terrorist Trends and Analyses* 4 (9), s. 14–17.

Beneš, V. – Harnisch, S. (2015). Role Theory in Symbolic Interactionism: Czech Republic, Germany and the EU. *Cooperation and Conflict* (50) 1, s. 146–165.

Beneš, V. (2019). Analýza zahraniční politiky: Konceptualizace časovosti a jinakosti v teorii rolí. *Mezinárodní vztahy* (54), s. 5–21.

Boyle, M. (2008). The War on Terror in American Grand Strategy. *International Affairs* 84 (2), s. 191–209.

Brechenmacher, S., & Feldstein, S. (2017). Trump's War on Terror. *The National Interest* 152 (1), s. 58–68.

Burgat, C. (2020). A Dynamic Relationship: How Congress and the President Shape Foreign Policy. In: Wallner, J. – Burgat, C. – Marcum, A. – Fisher, L., *Congress and Foreign Affairs: Reasserting the Power of the First Branch* (Washington: R Street Institute), s. 6–16.

Burke, J. (2009). The National Security Advisor and Staff: Transition Challenges Author(s). *Presidential Studies Quarterly* 39 (2), s. 283–321.

Bush, G. W. (2001a). Remarks by the President Upon Arrival (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html>, 14. 2. 2021).

Bush, G. W. (2001b). *Presidential Address to the Nation* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html>, 14. 2. 2021).

Bush, G. W. (2001c). *Remarks by the President To the Warsaw Conference on Combatting Terrorism* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011106-2.html>, 14. 2. 2021).

Bush, G. W. (2001d). President's Remarks at National Day of Prayer and Remembrance (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010914-2.html>, 14. 2. 2021).

Bush, G. W. (2001e). Remarks by the President Upon Arrival. *Office of the Press Secretary* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html>, 8. 3. 2021).

Bush, G. W. (2001f). U.S. - Australia United Against Terrorism. *Office of the Press Secretary* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010914-12.html>, 8. 3. 2021).

Bush, G. W. (2001g). President Discusses Stronger Economy and Homeland Defense. *Office of the Press Secretary* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011024-2.html>, 8. 3. 2021).

Bush, G. W. (2001h). President Pleased with Global Effort to Fight Terrorism. *Office of the Press Secretary* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011021-6.html>, 8. 3. 2021).

Bush, G. W. (2003). *National Strategy For Combating Terrorism*.

Bush, G. W. (2004a). President Bush Reaffirms Resolve to War on Terror, Iraq and Afghanistan. Remarks by the President on Operation Iraqi Freedom and Operation Enduring Freedom. *Office of the Press Secretary* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/03/20040319-3.html>, 8. 3. 2021).

Caisová, L. (2017). Teorie rolí a analýza zahraniční politiky Severní Koreje. *Medzinárodné vzťahy* 1 (15), s. 5–27.

Callimachi, R. – Schmitt, E. – Barnes, J. E. (2020). U.S. Strikes at Leader of Qaeda in Yemen. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2020/01/31/world/middleeast/qaeda-yemen-alrimi.html>, 18. 1.).

Carter, R. G (2015). *Essentials of U.S. Foreign Policy Making* (Boston: Pearson).

Clark, I. (2009). Bringing Hegemony Back in: The United States and International Order. *International Affairs* 85 (1), s. 2–36.

Clayton, T. (2020). *Afghanistan: Background and U.S. Policy*. *Congressional Research Service* (<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R45122>, 25. 1. 2021).

Clinton, H. R. (2011). Remarks at the Launch of the Asia Society's Series of Richard C. Holbrooke Memorial Addresses. *US Department of State Archives* (<https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/02/156815.htm>, 16. 2. 2021).

Collin Powell (2001). Colin Powell's speech in full. *Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2001/nov/20/afghanistan.israel>, 12. 2. 2021).

Connah, L. (2021). US Intervention in Afghanistan: Justifying The Unjustifiable? *South Asia Research* 41 (1), s. 70–86.

Cordesman, A. H. (2020). The Real World Capabilities of ISIS: The Threat Continues. *Centre For Strategic And International Studies* (<https://www.csis.org/analysis/real-world-capabilities-isis-threat-continues>, 17. 1.).

Costigan, T. – Cottle, D. – Keys, A. (2017). The US Dollar as the Global Reserve Currency: Implications for US Hegemony. *World Review of Political Economy* 8 (1), s. 104–122.

Council On Foreign Relations (2020). *The US War In Afghanistan* (<https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>, 25. 1. 2021).

Cutler, L. (2017). President Obama's Counterterrorism Strategy In the War on Terror (New York: Plagrave Macmillan).

ČT (2020). *Taliban a USA podepsaly mírovou dohodu, vojáci se z Afghánistánu stáhnou do 14 měsíců* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3055870-usa-a-nato-opusti-afghanistan-vojska-se-maji-stahnout-do-14-mesicu>, 28. 2. 2021).

Davis, J. H. – Lander, M. (2017). Trump Outlines New Afghanistan War Strategy With Few Details. *New York Times* (<https://www.nytimes.com/2017/08/21/world/asia/afghanistan-troops-trump.html>, 28. 2. 2021).

Dent, E. (2020). US Policy And The Reurgence of ISIS In Iraq And Syria. Policy Paper. *Middle East Institute* (<https://www.mei.edu/sites/default/files/2020-10/US%20Policy%20and%20the%20Resurgence%20of%20ISIS%20in%20Iraq%20and%20Syria%20%20.pdf>, 17. 1.).

Diaz, D. (2017). A history of Trump's thoughts on Afghanistan. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2017/08/21/politics/history-president-trump-remarks-afghanistan-tweets/index.html>, 28. 2. 2021).

Donati, J. – Lubold, G. (2018). U.S. Military Escalates War Efforts in the Philippines. *Wall Street Journal* (<https://www.wsj.com/articles/u-s-military-escalates-war-efforts-in-the-philippines-1516357801>, 17. 1.).

Elgström, O. – Smith, M. (2006). Introduction. In: Elgström, E. – Smith, M., *The European Union's Roles in International Politics* (Londýn: Routledge).

Finnegan, C. (2020). In historic call, Trump speaks to Taliban leader amid concerns about deal with US. ABC News (<https://abcnews.go.com/Politics/historic-call-trump-speaks-taliban-leader-amid-concerns/story?id=69366059>, 28. 2. 2021).

Gates, R. (2011). Text of Speech by Robert Gates on the Future of NATO. *NATO* (<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/text-of-speech-by-robert-gates-on-the-future-of-nato/>, 16. 2. 2021).

Gibbons-Neff, T. – Mashal, M. (2018). U.S. to Withdraw About 7,000 Troops From Afghanistan, Officials Say (<https://www.nytimes.com/2018/12/20/us/politics/afghanistan-troop-withdrawal.html>, 28. 2. 2021).

Gilbert, E. (2015). The gift of war: Cash, counterinsurgency, and 'collateral damage'. *Security Dialogue* 46 (5), s. 403–421.

Goldstein, J. (2010). The Contemporary Presidency: Cheney, Vice Presidential Power, and the War on Terror. *Presidential Studies Quarterly*, 40 (1), 102-139.

Gunaratna, R. (2007). Ideology In Terrorism And Counter Terrorism. In: Aldis, A. – Graeme, P. eds., *The Ideological War On Terror, Worldwide Strategies For Counter-Terrorism* (New York: Routledge).

Hamasaed, S – Nada, G. (2020). Iraq Timeline: Since the 2003 War. *United States of Institute of Peace* (<https://www.usip.org/iraq-timeline-2003-war>, 17. 1.).

Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum* (Praha: Portál).

Hinnebusch, R. (2007) The US Invasion of Iraq: Explanations and Implications. *Critical Middle Eastern Studies* 16 (3), s. 209–228.

Hlaváčková, H. (2017). Analýza zahraničně-politického diskurzu slovinské diplomacie vůči Chorvatsku po roce 2004. *Central European Journal of Politics* 3 (1), s. 26–49.

- Holland, J. (2014). Understanding continuity in Barack Obama's foreign policy. In: Bentley, M. – Holland, J. eds., *Obama's foreign policy. Ending the War on Terror* (New York: Routledge).
- Holsti, K. J. (1970). Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly* (14) 3, s. 233–309.
- Homan, P. – Lantis, J. S. (2019). *The Battle for U.S. Foreign Policy* (Wooster: Palgrave Macmillan).
- Howell, W. G. – Pevehouse, J. C. (2007). When Congress Stops Wars. *Foreign Affairs* (4) 1, s. 95–107.
- Cheney, D. (2002). Full text of Dick Cheney's speech. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2002/aug/27/usa.iraq>, 12. 2. 2002).
- Indurthy, R. (2011). THE OBAMA ADMINISTRATION'S STRATEGY IN AFGHANISTAN. *International Journal on World Peace* 28 (3), s. 7–52.
- Kaufman, J. P. (2017). *A Concise History of U.S. Foreign Policy* (New York: Rowman & Littlefield).
- Keane, C. (2016). *US Nation-Building in Afghanistan* (New York: Routledge).
- Kerry, J. (2015). Remarks by Secretary of State John Kerry And Afghan President Ashraf Ghani. *US Embassy in Afghanistan* (<https://af.usembassy.gov/remarks-secretary-state-john-kerry-afghan-president-ashraf-ghani-march-23-2015/>, 16. 2. 2021).
- Kojala, L. – Ivanauskas, V. (2014). Lithuanian Eastern Policy 2004–2014: The Role Theory Approach. *Lithuanian Foreign Policy Review* 32 (1), s. 49–72.
- Kornstadt, A. (2003). Pakistan-U.S. Anti-Terrorism Cooperation. *Congressional Research Service* (<https://fas.org/sgp/crs/row/R44034.pdf>, 18. 1.).
- Kouma, J. G. (2017). Cameroon Fighting Boko Haram. *Vestnik RUDN International Relations* (17) 4, s. 727–737.
- Krejčí, O. (2009). *Zahraniční politika USA* (Praha: Professional Publishing).

Leffler, M. (2011). 9/11 in Retrospect: George W. Bush's Grand Strategy, Reconsidered. *Foreign Affairs* 90 (5), s. 33-44.

Lepší, J. (2009). Zahraniční politika USA mezi prezidentem a kongresem. In: Kryštof Kozák a kol., *Zahraniční politika USA na začátku 21. století* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky), s. 48–79.

Lewis, A. (2019). U.S. launches strike in southern Libya as U.N. warns of escalation. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-libya-security/u-s-launches-strike-in-southern-libya-as-u-n-warns-of-escalation-idUSKBN1WA0XW>, 17. 1.).

Malkasian, C., & Meyerle, G. (2008). PROVINCIAL RECONSTRUCTION TEAMS: HOW DO WE KNOW THEY WORK? Strategic Studies Institute (<http://www.jstor.org/stable/resrep11604>, 25. 1. 2021).

McCrisken, T. (2011). Ten Years On: Obama's War On Terrorism In Rhetoric and Practice. *International Affairs* (87) 4, s. 781–801.

Mehvar, A. (2020). The US-Taliban Peace Deal: 10 Weeks On. *ACLEDA* (<https://acleddata.com/2020/05/22/the-us-taliban-peace-deal-10-weeks-on/>, 27. 2. 2021).

Mírová dohoda z 29. února 2019 (2019). <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/Agreement-For-Bringing-Peace-to-Afghanistan-02.29.20.pdf>

National Security Strategy (2002). *US Government* (<https://2009-2017.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, 14. 2. 2021).

Necas, P. – Kelemen, M. – Lippay, B. (2011). Comparison on National Security Strategy 2002 and 2006: To What Extent Did Neoconservatives Influence Perception of the Us Foreign and Security Policy of the Second Presidential Administration of George W. Bush? *Communications - Scientific Letters of the University of Zilina* 13 (2), s. 64–68.

Obama, B. H. (2007). Renewing American Leadership. *Foreign Affairs* 86, s. 4–9.

Obama, B. H. (2008). The First Presidential Debate. *New York Times* (<https://www.nytimes.com/elections/2008/president/debates/transcripts/first-presidential-debate.html>, 15. 3. 2021).

Obama, B. H. (2009b). Remarks by the President on a New Strategy for Afghanistan and Pakistan. *The White House* (http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-on-a-New-Strategyfor-Afghanistan-and-Pakistan, 23. 3. 2021).

Obama, B. H. (2011). Osama Bin Laden Dead. *The White House* (<https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2011/05/02/osama-bin-laden-dead>, 23. 3. 2021).

Obama, B. H. (2009a). Remarks by the President in Address to the Nation on the Way Forward in Afghanistan and Pakistan Eisenhower Hall Theatre, United States Military Academy at West Point, West Point, New York. *The White House Office of the Press Secretary* (https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede250110whitehouseobamaafghanistan_/sede250110whitehouseobamaafghanistan_en.pdf, 16. 3. 2021).

Ovali, S. – Bozdaglioglu, Y. (2012) Role Theory and Securitization: An Agency Based Framework for Decoding Turkey's Diplomatic Offensive against Israel. *The Turkish Yearbook of International Relations* (43) 2, s. 1–28.

Pengelly, M. (2019). Donald Trump says Taliban talks back on in surprise Afghanistan visit. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2019/nov/28/donald-trump-taliban-talks-surprise-afghanistan-visit>, 28. 2. 2021).

Public Law 107–40 (2001). *To authorize the use of United States Armed Forces against those responsible for the recent attacks launched against the United States.*

Public Law 107–56 (2001). *To deter and punish terrorist acts in the United States and around the world, to enhance law enforcement investigatory tools, and for other purposes.*

- Quaranto, P. J. (2008). United States Counter-Terrorism in Somalia. *Institute for Security , Studies* (<https://issafrica.org/chapter-3-united-states-counter-terrorism-in-somalia>, 17. 1. 2021).
- Ranstorp, M. – Graeme, P. (2007). Approaches to Countering Terrorism and Cist. In: Aldis, A. – Graeme, P. eds., *The Ideological War On Terror, Worldwide Strategies For Counter-Terrorism* (New York: Routledge).
- Reynolds, G. H. (2007). *Is Dick Cheney Unconstitutional?* The University of Tennessee (https://www.researchgate.net/publication/296820036_Is_Dick_Cheney_unconstitutional, 11. 12. 2020).
- Rice, C. (2002). Remarks by National Security Advisor Condoleezza Rice on Terrorism and Foreign Policy. *The White House* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/04/20020429-9.html>, 12. 2. 2021).
- Rice, C. (2007). Remarks of Secretary of State Condoleezza Rice at the NATO Afghanistan Contributing Nations Meeting. *Nato* (<https://www.nato.int/docu/speech/2007/s070126e.html>, 12. 2., 2021).
- Rogers, P. (2014). *A War On Terror, Afghanistan and After* (London: Routledge).
- Rosenberg, C. (2017). Obama to leave with 41 captives still at Guantánamo, blames politics. *Miami Herald* (<https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/guantanamo/article127473314.html>, 17. 1.).
- Sanders, B. A. (2011). *A Strategic Approach to U.S. Public Diplomacy* (Los Angeles: Figueroa Press).
- Seligman, L. (2018). One Year On, Little to Show for Trump’s Afghanistan Strategy. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2018/08/23/one-year-on-little-to-show-for-trumps-afghanistan-strategy/>, 28. 2. 2021).
- Shalizi, H. – Sediqi, A. Q. – Jain, R. (2020). Taliban step up attacks on Afghan forces since signing U.S. deal: data. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-afghanistan-taliba/taliban-step-up-attacks-on-afghan-forces-since-signing-u-s-deal-data-idUSKBN22D5S7>, 25. 1. 2021).

Scherer, H. (2004). *Analýza obsahu mediálních sdělení: Úvod do metody obsahové analýzy* (Praha: Karolinum).

Skerritt, L. (2019). Reconceptualizing hegemony in a global American century. *Journal of Global Faultlines* 6 (2), s. 150–165.

Skoupý, J. (2009). Ideové základy zahraniční politiky Spojených států. In: Kryštof Kozák a kol., *Zahraniční politika USA na začátku 21. století* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky), s. 22–29.

Smith, S. (2020). Pompeo heads to Afghan peace talks, 19 years after 9/11. *NBC News* (<https://www.nbcnews.com/news/world/pompeo-heads-afghan-peace-talks-19-years-after-9-11-n1239843>, 28. 2. 2021).

Starr-Deelen, D. G. (2018). *Caught in the Fait Accompli War. Counter-Terrorism From the Obama Administration To President Trump* (New York: Palgrave Macmillan).

Stoltenberg, J. (2017). *NATO Secretary General welcomes new US South Asia strategy*. NATO (https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_146442.htm, 28. 2. 2021).

Sylvan, D. – Majeski, S. (2009). *U.S. Foreign Policy in Perspective: Clients, enemies and empire* (London: Routledge).

Telatar, G. (2014). Barack Obama, the War on Terrorism and the US Hegemony. *Turkish Journal of International Relations* (13) 4, s. 41–55.

Thies, C. G. – Breuning, M. (2012) Integrating Foreign Policy Analysis and International Relations through Role Theory. *Foreign Policy Analysis* (8) 1, s. 1–4.

Thies, C. G. (2009). *Role Theory And Foreign Policy*. University of Iowa (<https://myweb.uiowa.edu/bhlai/workshop/role.pdf>, 8. 9. 2020).

Tichý, L. – Eichler, J. (2013). *USA a Ruská federace komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Tichý, L. – Prouza, J. (2018). Je Evropská unie energetický aktér ve vztazích s vybranými zeměmi subsaharské Afriky? *Mezinárodní vztahy* 53 (3), s. 9–31.

Trump, D. J. (2017a). Full text: 2017 Donald Trump inauguration speech transcript. Politico (<https://www.politico.com/story/2017/01/full-text-donald-trump-inauguration-speech-transcript-233907>, 27. 2. 2021).

Trump, D. J. (2017b). Address to the Nation on United States Strategy in Afghanistan and South Asia From Joint Base Myer-Henderson Hall, Virginia. *GovInfo* (<https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD-201700580/html/DCPD-201700580.htm>, 16. 3. 2021).

Trump, D. J. (2018). *Presidential Executive Order on Protecting America Through Lawful Detention of Terrorists*.

Trump, D. J. (2019b). September 24, 2019: Remarks at the United Nations General Assembly. *Miller Center* (<https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-5-2019-state-union-address>, 28. 2. 2021).

Trump, D. J. (2020). "It's been a very long journey," Trump says in announcement of peace deal with Taliban [ústní projev]. *Youtube* (<https://www.youtube.com/watch?v=0AOLEAm1Si0>, 28. 2. 2021).

U.S. Department of Office (2019). *Trans-Sahara Counterterrorism Partnership* <https://www.state.gov/trans-sahara-counterterrorism-partnership/>, 17. 1.).

Unger, D. (2016). The Foreign Policy Legacy of Barack Obama. *The International Spectator* (51) 4, s. 1–16.

US Aid (2011). The Development Response To Violent Extremism And Unsurgency (https://2012-2017.usaid.gov/sites/default/files/documents/1870/VEI_Policy_Final.pdf, 18. 1.).

Ústava Spojených států amerických.

Walker, S. G. (1987). *Role Theory and Foreign Policy Analysis* (Durham: Duke University Press).

Wallner, J. (2020). A Dynamic Relationship: How Congress and the President Shape Foreign Policy. In: Wallner, J. – Burgat, C. – Marcum, A. – Fisher, L., *Congress and*

Foreign Affairs: Reasserting the Power of the First Branch (Washington: R Street Institute), s. 17–35.

Resumé

The main topic of this thesis is the Role of the USA in fighting terrorism in Afghanistan. Terrorism is one of the world's most significant security risks and the USA are a nation that has been fighting with this threat for several years. After the September 11 terrorist attacks on the American soil president G. W. Bush started an immediate and quite assertive counter-terrorism campaign called as the War on Terror in Afghanistan which was then spreaded to other nations, namely Iraq a few years after. The war in Afghanistan has been fought within three American administratives and it has cost a considerable amount of financial capaties and humans lifes. In this thesis I used a theoretical concept of Role Theory alongside qualitative content analysis to research the national role of the USA within their presence in Afghanistan.

In the first part of this work I deal with the description of Role Theory as an Foreign Policy Analysis tool. I have focused on publications of key Role Theory authors as Kalevi Holsti or Lisbeth Aggestam and presented several key concepts which are related to it. In the second part I describe the US foreign policy-making process. Mine goal was determine which political functions in the US political system constitute the biggest impact on final foreign policy decision-making in the USA. In the third part I examine how the USA fight against terrorism in the international system and which specific tools are being used by their leaders. Another part of this thesis is focused on the US way to counter terrorism in Afghanistan within all three presidential administratives. Finally, in the last part of this thesis I deal with compiling the national role of the USA in their fight against terrorism in Afghanistan given the speeches and statements of US presidents, vicepresidents and secretaries of state and defense within the Bush, Obama and Trump administratives.